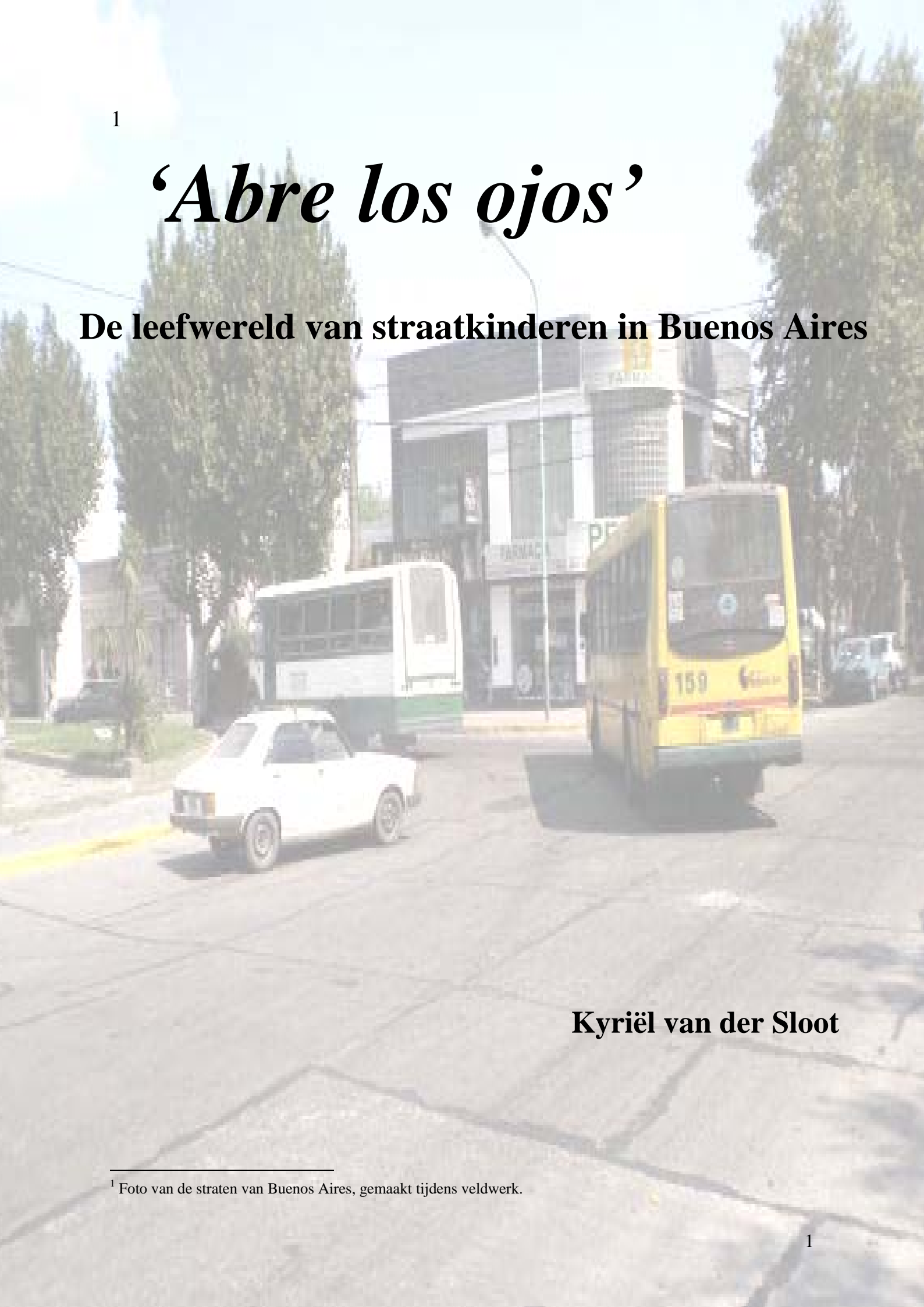

‘Abre los ojos’

De leefwereld van straatkinderen in Buenos Aires

Kyriël van der Sloot

¹ Foto van de straten van Buenos Aires, gemaakt tijdens veldwerk.

‘Abre los ojos’

De leefwereld van straatkinderen in Buenos Aires

Bachelor scriptie 2009

Kyriël van der Sloot

3138917

N.K.E.VanderSloot@students.uu.nl

Begeleider: M. Oosterbaan

Voorwoord

Toen ik begon met het schrijven van mijn onderzoeksvorstel wist ik dat het moeilijk zou worden om met straatkinderen te praten en hun vertrouwen te winnen. Dankzij de organisatie *Pelota de Trapo* heb ik mijn onderzoek kunnen doen in het tehuis *Matecito*. In het tehuis wonen kinderen met een verleden als straatkind. In de loop van de onderzoeksweken ben ik door de kinderen steeds meer mee genomen in hun leefwereld. Door constant aanwezig te zijn op de onderzoekslocatie, en veel activiteiten te ondernemen en gesprekken te voeren met de kinderen, ben ik van mening dat ik, voor zover mijn leeftijd en achtergrond dit toelaat, door de ogen van de kinderen de wereld ben gaan zien. Door de gedetailleerde beschrijvingen die ze in de verschillende interviews en informele gesprekken hebben gegeven over hun achtergrond, is het voor mij mogelijk geweest om iets beter hun leefwereld te begrijpen. Het is echter ook moeilijk geweest, omdat de kinderen een aangrijpende achtergrond hebben. De kinderen hebben mij veel geleerd en daar ben ik ze dankbaar voor. Ik heb in deze scriptie de namen van de kinderen veranderd om hun anonimiteit te waarborgen.

Graag wil ik op deze manier, naast de kinderen, nog een aantal mensen bedanken: ten eerste wil ik mijn moeder Jolande Zuidema hartelijk danken voor al haar steun en toeverlaat en haar hulp bij het schrijven van deze scriptie. Ten tweede wil ik ook graag Regine en de twee begeleiders op de boerderij: Carla en Jorge, bedanken voor hun gastvrijheid.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Hoofdstuk 1: Theoretische onderbouwing	8
1.1. Uitwerking van het begrip armoede en sociale uitsluiting	8
1.2 Beschrijving van armoede vanuit het perspectief van armen zelf	9
1.3 Kinderen en armoede	10
1.4 Definiëring van het begrip straatkinderen	11
1.5 De ervaringen en beschrijvingen van armoede door straatkinderen	12
1.6 Oorzaken van het fenomeen straatkinderen	13
1.7 Het leven op straat	14
1.8 Projecten voor straatkinderen	15
Hoofdstuk 2: Context van het onderzoek	16
2.1 Stedelijke armoede in Argentinië	16
2.2 Armoede en straatkinderen in Buenos Aires	18
2.3 <i>Pelota de Trapo</i> en <i>Matecito</i>	19
2.4 De boerderij 'Granja Azul' en omgeving	20
2.5 Methode van onderzoek en onderzoeksgroep	20
Hoofdstuk 3: ' <i>Chicos de la calle</i> '	22
3.1 Oorzaken van kinderen op straat: het uiteenvallen van familie	22
3.2 Werk, seks, alcohol, drugs en geweld: het leven op straat	24
3.3 Discussie	27
Hoofdstuk 4: De beleving van armoede door straatkinderen	28
4.1 De verschillende dimensies van armoede	28
4.2 Discussie	33
5. Hoofdstuk 5: Het leven in het tehuis <i>Matecito</i>	34
5.1 De leefwereld van de kinderen op de boerderij	35
5.2 Thuisgevoel	36
5.3 De invloed van de organisatie op het leven van de kinderen	37
5.4 De buitenwereld en familiebanden	38
5.5 Toekomst	39
5.6 Discussie	40
Hoofdstuk 6 Conclusie	41
Literatuurlijst	45
Bijlage 1: Reflectie verslag	48
Bijlage 2: Samenvatting in het Spaans	51

Inleiding

Op het stapelbed in mijn kamertje op de boerderij van de organisatie *Pelota de Trapo*, zitten Luis (17 jaar) en Mariana (15 jaar) onrustig te wachten op mijn volgende vraag. Wanneer ben je in het tehuis gaan wonen? vraag ik aan Luis. *'Toen ik 6 jaar oud was'*, zegt hij. Even blijf het stil. Waarom? vraag ik vervolgens. *'Bij de rechter zien ze het als een geval van verlatting. Mijn moeder was er niet, zij ging werken en wij waren de hele dag op straat... ramen aan het inslaan en alles wat je doet als je op straat bent'*, antwoord Luis. Maar ik wil meer weten en vraag wat ze dan precies op straat doen. *'Sommigen gaan met oudere mannen om, die leren ze stelen en drugs te gebruiken en te verkopen'*, zegt Mariana. Luis en Mariana komen uit arme gezinnen in Buenos Aires en hebben enige tijd op straat geleefd.

Armoede is een veel besproken onderwerp in de wetenschappen. Vele wetenschappers en beleidsmakers houden zich bezig met het definiëren van armoede en het zoeken naar effectieve strategieën om armoede te bestrijden. Door de toenemende urbanisatie in de afgelopen jaren hebben we steeds vaker te maken met het fenomeen stedelijke armoede. Door de snelle demografische groei van steden in Zuid Amerika, in combinatie met de gelimiteerde capaciteit van de stedelijke arbeidsmarkt en het onvermogen van lokale regeringen om basisdiensten te verlenen, is armoede voornamelijk een stedelijk fenomeen geworden in de regio (Koonings & Kruijt 2007). Argentinië heeft te maken met deze problematiek. Lang werd het land gezien als een van de meest belovende landen in Zuid Amerika, maar heden ten dage is het een van de landen met de grootste ongelijkheid in termen van inkomensdistributie in de regio (Sanabria 2007). Van de 36 miljoen mensen die de bevolking van Argentinië vormen, woont bijna de helft in de hoofdstad Buenos Aires (World Bank 2009); een stad die te maken heeft met een grote mate van ongelijkheid, stedelijke armoede en sociale uitsluiting.

In velen landen in Zuid Amerika is de straat een groot deel van het dagelijkse leven van veel arme kinderen. Door de aangegeven problematiek van armoede en snelle urbanisatie zijn straatkinderen steeds zichtbaarder in Buenos Aires. Straatkinderen reflecteren de grote mate van ongelijkheid in de stad. In 2007 gaven de autoriteiten van Buenos Aires een schatting van 800 straatkinderen in de stad (Lipovich 2007). Als men in Buenos Aires rondloopt, vallen de straatkinderen snel genoeg op als ze om een muntje vragen en verschillende dingen proberen te verkopen in de metro's, bussen en op straat. Ik heb mijn onderzoek gericht op straatkinderen omdat ze weinig macht en invloed hebben op sociale processen die hun leven bepalen en daarom een van de meest kwetsbare groepen in de samenleving zijn (Narayan et al. 1999).

In de laatste jaren houden veel organisaties zich bezig met het bestrijden van armoede, en kunnen kinderen gebruik maken van speciale programma's die gericht zijn op het helpen van arme kinderen. *Pelota de Trapo* is een van de overheid onafhankelijke organisatie in Buenos Aires die zich hiermee bezig houdt. De organisatie zet zich al meer dan dertig jaar in voor de verbetering van de positie van arme kinderen in Buenos Aires. Ze vangen kinderen op die verlaten zijn, op straat leven of te maken hebben met andere problemen betreffende armoede. Er is weinig kwalitatieve data te vinden over straatkinderen die worden geholpen door organisaties. Door onderzoek te doen naar straatkinderen die bij de organisatie *Pelota de Trapo* terecht zijn gekomen lever ik met dit onderzoek nieuwe inzichten in het leven van straatkinderen binnen een organisatie.

Armoede wordt maar al te vaak aangegeven met kwantitatieve data zoals armoedelijnen. Het is echter belangrijk, zoals Narayan et al. (1999) aangeven, om te kijken hoe mensen zelf armoede ervaren, alvorens goede strategieën te kunnen ontwikkelen om armoede te bestrijden. Daarom heb ik tijdens mijn onderzoek gekeken naar de percepties van stedelijke armoede van de straatkinderen die worden opgevangen door de organisatie *Pelota de Trapo* in Buenos Aires. Mijn vraagstelling is hierbij de volgende: *Hoe wordt armoede ervaren en beschreven door de straatkinderen die worden opgevangen door de NGO Pelota de Trapo in Buenos Aires en welke rol speelt de NGO in hun leefwereld?*

Om armoede vanuit een perspectief van de arme mensen zelf te onderzoeken is het belangrijk dat kwalitatief onderzoek wordt gedaan onder de armen zelf en op lokaal niveau, om zo betere inzichten te krijgen in de dynamiek van armoede. Om dit te verwezenlijken heb ik mijn onderzoek vanuit een antropologische invalshoek benaderd en heb ik veldwerk verricht van eind januari tot eind april 2009 in Buenos Aires, Argentinië. De meeste tijd heb ik doorgebracht in een tehuis dat zich net buiten de stad bevindt, maar ik heb ook onderzoek gedaan in Buenos Aires stad. Met dit onderzoek wil ik een bijdrage leveren aan het wetenschappelijke debat over straatkinderen, armoede en sociale uitsluiting.

In de volgende hoofdstukken zal ik aan de hand van mijn onderzoek en de gelezen literatuur ingaan op stedelijke armoede en straatkinderen. Er is veel wetenschappelijke literatuur te vinden over deze onderwerpen. In deze scriptie laat ik zien dat de gelezen literatuur niet altijd overeenkomt met de ervaringen van de kinderen. Als men beleid ontwikkeld dat het leven van straatkinderen beïnvloed is het belangrijk om naar de kinderen zelf te luisteren. Ik probeer daarom in deze scriptie de kinderen zoveel mogelijk aan het woord te laten om zo inzicht te verschaffen in hun leefwereld. In hoofdstuk 1 zal het theoretische kader worden besproken, ik ga in op de definiëring van de begrippen armoede en

sociale uitsluiting en de beleving en definiëring van armoede door arme mensen zelf. Ook zal ik ingaan op kinderen en armoede, waarbij ik de discussie rondom de definiëring van het begrip straatkinderen aansnijd en inga op de beschrijving van armoede door straatkinderen. In hoofdstuk 2 zal ik de context van mijn onderzoek weergeven. Hierbij zal ik de situatie in Argentinië aan de orde stellen en straatkinderen in Buenos Aires en de organisatie *Pelota de Trapo* zullen nader besproken worden. Hoofdstuk 3 is het eerste empirische hoofdstuk waarbij theorie en onderzoeksresultaten over de achtergrond van de kinderen en het leven op straat behandeld zullen worden. Ik zal dit hoofdstuk afsluiten met een discussie rondom de oorzaken van kinderen op straat. In hoofdstuk 4 zal ik laten zien hoe de kinderen armoede definiëren aan de hand van hun ervaringen en zal ik eindigen met een discussie van de bruikbaarheid van armoede definities die worden gegeven in de literatuur. In het laatste hoofdstuk zal ik ingaan op de invloed van de organisatie op de leefwereld van de kinderen. In de discussie van dit hoofdstuk zal ik ingaan op werkende kinderen. Ik zal deze scriptie eindigen met een conclusie. In bijlage 1 geef ik een reflectie op mijn onderzoekservaringen en in bijlage 2 geef ik een samenvatting van mijn scriptie in het Spaans.

Hoofdstuk 1: Theoretische onderbouwing

1.1 Uitwerking van het begrip armoede en sociale uitsluiting

In de loop van de tijd is er vooral gebruik gemaakt van gestandaardiseerde kwantitatieve maten voor armoede, zoals inkomen en welvaartstatistieken. Hoewel deze data vergelijkingen kunnen laten zien van een groot aantal situaties en door de tijd heen, heeft deze werkwijze ook haar beperkingen: ze laat een te één dimensionaal beeld van armoede zien. Armoede verschilt tussen en binnen landen. Haar precieze contouren en dimensies zijn afhankelijk van de tijd, de plaats en de betrokken sociale groepen. De gestandaardiseerde kwantitatieve maten laten de verschillen tussen locaties niet zien en ook de subjectieve ervaring van mensen in armoede of hoe ze hier mee omgaan blijven onzichtbaar: volgens Sen heeft armoede ook te maken met *'the ability to go about without shame'* (Sen 1981 in Narayan et al. 1999), de vereisten om sociale waardigheid te handhaven kunnen van plaats tot plaats verschillen, dit wordt over het hoofd gezien door nationale armoede- en consumptielijnen.

De afgelopen tien tot vijftien jaar heeft het zogeheten multidimensionele armoedebegrip veel opgang gemaakt en is wereldwijd geaccepteerd (OECD 2001). Het concept armoede omvat verschillende dimensies van deprivatie. Over het algemeen wordt het omschreven als het onvermogen van mensen om economische, sociale en andere standaarden van welzijn te behalen (OECD 2001: 37). De Wereld Bank definieert armoede als een onaanvaardbare menselijke deprivatie in termen van economische kansen, onderwijs, gezondheid en voeding, evenals gebrek aan 'empowerment' en veiligheid (OECD 2001: 37). Tussen deze dimensies vindt interactie plaats en ze kunnen elkaar versterken (Wereld Bank 2000). Het OECD/DAC (2001: 38-42) maakt onderscheid tussen de volgende dimensies: *economische mogelijkheden* (inkomen, hulpbronnen en consumptie), *menselijke mogelijkheden* (kennis, vaardigheden, weerstand en welzijn), *politieke mogelijkheden* (rechten, stem en invloed), *sociaal-culturele mogelijkheden* (er bij horen, status en waardigheid) en *veiligheidsmogelijkheden* (weerstand kunnen bieden tegen externe schokken, rampen en gewelddadige conflicten). Hierbij worden gender en milieu gezien als 'cross-cutting' elementen van armoede die elkaar wederzijds kunnen versterken.

Ook het begrip sociale uitsluiting heeft opgang gemaakt in de afgelopen jaren. Het begrip is van universeel belang, maar heeft in ontwikkelingslanden nog niet veel aandacht gekregen (Bhalla & Lapeyre 1997). Sociale uitsluiting wordt gedefinieerd als het proces waardoor individuen of groepen geheel of gedeeltelijk worden uitgesloten van volledige participatie in de maatschappij waarin zij leven (Bhalla & Lapeyre 1997). Het gaat hierbij om

deelname of geen deelname aan en toegang of geen toegang hebben tot hulpbronnen, sociale relaties, instituties en de samenleving. Deze deelname en toegangsmogelijkheden zijn bepalend voor de complexe oorzaken en verschillende verschijningsvormen van armoede (Bhalla & Lapeyre 1997). Het is zowel een proces als een uitkomst. Sociale uitsluiting omvat vier factoren: degenen die worden uitgesloten, de instituties waarvan zij worden uitgesloten, de personen wiens acties tot uitsluiting leiden, en het proces waardoor uitsluiting plaats vindt (Narayan et al. 1999).

Armoede en sociale uitsluiting zijn sterk onderling verbonden. De groepen die worden uitgesloten, worden uitgesloten van netwerken die toegang tot macht en hulpbronnen verlenen. Dit maakt deze groepen kwetsbaar, waardoor de kans op armoede stijgt. Bovendien is arm zijn op zich al een reden voor sociale uitsluiting door het stigma dat armoede met zich mee brengt (Narayan et al. 1999). Het begrip sociale uitsluiting is bruikbaar omdat het zowel het multidimensionale karakter van armoede omvat, als processen en instituties die mensen uitsluiten benadrukt (Narayan et al. 1999; Bhalla & Lapeyre 1997).

Het begrijpen van de oorzaken van armoede en sociale uitsluiting, waarom het blijft voortbestaan en hoe het verminderd kan worden, is essentieel om effectieve en passende strategieën te ontwikkelen voor sociale en economische ontwikkeling. Om strategieën te ontwikkelen die daadwerkelijk armoede bestrijden, is het van groot belang om verder te kijken dan de theorieën, en de context in acht te nemen. Zoals Narayan et al. (1999) aangeven, is het belangrijk om armoede te begrijpen vanuit het perspectief van de armen zelf. Zij gaan uit van armoede als een multidimensionaal begrip, waarbij ze de nadruk leggen op de beleving van armoede door de arme mensen zelf.

1.2 Beschrijving van armoede vanuit het perspectief van armen mensen zelf

De leefomstandigheden van stedelijke armen zijn vrij divers, toch lijken er volgens Baker (2008) een aantal punten terug te komen in het dagelijkse leven van stedelijke armen: beperkte toegang tot inkomen en werk, ontoereikende en onzekere levensomstandigheden, slechte infrastructuur en diensten, kwetsbaarheid voor risico's als natuurrampen, milieugevaren en gezondheidsrisico's - vooral die verbonden zijn met in het leven in krottenwijken - ruimtekwesities die mobiliteit en transport beperken en ongelijkheid.

Narayan et al. (1999) geven, aan de hand van verrichte studies naar percepties en beleving van armoede vanuit een perspectief van de arme mensen zelf, vijf conclusies. Ten eerste komt naar voren dat armoede multidimensionaal is: armoede bestaat uit vele, met elkaar samenhangende, dimensies. De tweede conclusie die getrokken wordt, is dat vele huishoudens

uit elkaar vallen onder omstandigheden van armoede. Ten derde is de staat ineffectief geweest in het bereiken van de armen: de rol van de staat in het verlenen van diensten als onderwijs en gezondheid wordt vaak aangegeven door armen, maar deze diensten bereiken vaak de armen niet, waardoor hun levens onveranderd blijven. De rol van NGO's in het leven van de armen is beperkt: de armen zijn vooral afhankelijk van eigen informele netwerken omdat NGO's weinig mensen bereiken. De laatste conclusie is, dat volgens de armen sociale banden van reciprociteit en vertrouwen aan het ontrafelen zijn.

Narayan et al. (1999) werken de volgende dimensies van armoede uit die door de arme mensen in de verrichte studies werden aan gegeven als belangrijke aspecten van hun levens. *Materieel welzijn*: Voedsel: honger en voedselonzekerheid blijven de belangrijkste zorgen. Voor armen kan het een dagelijkse strijd zijn om te voorzien in hun basisbehoeftes; dit is vooral moeilijk in tijden van werkloosheid, onderwerkgelegenheid, of een tekort aan andere inkomenshulpbronnen. Werk: vooral voor diegenen die geen land bezitten of gebruik kunnen maken van het landgoed van iemand anders, wordt beperkte toegang tot betaalde arbeid als een van de hoofdfactoren van armoede aangegeven. Armen kunnen zelden permanente betaalde banen vinden, zij verrichten vaak informele arbeid met weinig zekerheid en lage lonen. *Psychologisch welzijn*: armoede heeft psychologische effecten die samengaan met onzekerheid en schaamte. *Macht en stem*: als armen het begrip armoede uitleggen spreken ze vaak over een gevoel van machteloosheid, vernedering, marginalisatie en het ontbreken van hoop. *Culturele en sociale normen*: het behouden van sociale solidariteit wordt aangegeven als erg belangrijk; het niet in stand kunnen houden van reciprociteit of participatie in de gemeenschap kan schadelijke gevolgen hebben zoals vernedering, schaamte, sociale marginalisatie en uitsluiting van belangrijke sociale netwerken. *Infrastructuur verzorgd door de staat*: belangrijke diensten zoals wegen, transport, water, elektriciteit en gezondheidszorg.

Arme mensen spreken zelden over inkomen, ze spreken vaak over de hulpbronnen die belangrijk voor ze zijn. Armen mensen hebben een diverse set van hulpbronnen die op verschillende niveaus werken: individueel, het huishouden en de gemeenschap. Het gaat hierbij om hulpbronnen als materieel bezit, gezondheid, onderwijs, werkcapaciteit, sociale netwerken en natuurlijke hulpbronnen (Narayan et al. 1999; OECD 2001).

1.3 Kinderen en armoede

Wetenschappers geven aan dat kinderen een van de meest kwetsbare groepen zijn als we het hebben over armoede of sociale fragmentatie. Deze groep heeft namelijk weinig macht en invloed op de sociale processen die hun leven beïnvloeden (Narayan et al. 1999; Pare 2003).

De problemen waarmee arme kinderen te maken hebben, die volgens de studie van Narayan et al. (1999) het sterkst naar voren komen, zijn de uitsluiting van onderwijs en gezondheidszorg, kinderarbeid, mishandeling en dakloosheid. De dagelijkse strijd om te overleven heeft niet alleen negatieve gevolgen voor vrouwen en mannen maar ook voor kinderen; vaak zijn beide ouders weg van huis voor hun werk en brengen de kinderen hun tijd op straat door, zonder toezicht van volwassenen (Narayan & Petesch 2002). Voor kinderen is het erg moeilijk om om te gaan met de constante emotionele stress die gepaard gaat met armoede en de strijd om te overleven; dit is het meest extreem voor straatkinderen (Narayan et al. 1999).

Straatkinderen zijn een welbekend fenomeen in veel landen, toch is het moeilijk om een duidelijk beeld te schetsen van deze groep. Deze kinderen brengen wisselvallig hun tijd door met hun families, en trekken van de ene stad naar de andere, afhankelijk van de tijd van het jaar en de omstandigheden. Omdat velen geen identiteitspapieren of geboortecertificaten hebben, wat essentieel is voor een wettelijke burgerschap, is het moeilijk om officiële statistische gegevens over de grootte van deze groep te verkrijgen. Cijfers zijn afhankelijk van de definities die worden gehandhaafd (Green 1998; Volpi 2002). Unicef geeft een schatting van 100 miljoen straatkinderen wereldwijd, waarvan de helft in Latijns Amerika (Volpi 2002). De meerderheid van de straatkinderen zijn jongens. Meisjes zijn minder zichtbaar (Blanc 1994; Green 1998).

1.4 Definiëring van het begrip straatkinderen

In de jaren 80 kwam er aandacht voor het fenomeen straatkinderen, toen in de arme steden van ontwikkelingslanden straatkinderen steeds zichtbaarder werden (Pare 2003; Sabbatini 1996). De Verenigde Naties definieert straatkinderen als jongens en meisjes voor wie de straat hun thuis is geworden en/of hun bron van levensonderhoud is en die onvoldoende beschermd worden door een verantwoordelijke volwassene (Volpi 2002: 3). Anderen beweren dat de term straatkinderen ongepast is, omdat het een kunstmatige categorie creëert en afleidt van de met elkaar verbonden dimensies van de kwetsbaarheid van een kind (Volpi 2002: 3). Sabbatini (1996: 8) spreekt over straatkinderen als ze het heeft over arme kinderen die veel tijd alleen op straat verblijven. Van deze groep kan een onderverdeling worden gemaakt, UNICEF spreekt van twee groepen: 'kinderen op de straat' en 'kinderen van de straat' (Green 1998; Pare 2003; Volpi 2002). De kinderen op de straat worden gezien als de grootste groep en worden gedefinieerd als die kinderen waarvan werk de belangrijkste reden is waarom ze op straat verblijven. Zij werken over dag en gaan 's nachts terug naar huis. Zij behouden een regelmatig contactpatroon met hun familie. Kinderen van de straat zijn kinderen waarvan de

belangrijkste reden van verblijf op straat is om te ontsnappen aan een slechte thuissituatie; hierdoor verlaten zij hun thuis vaak voor lange tijd. Het verschil met de andere groep is dat deze kinderen op zich zelf leven, onafhankelijk van hun familie. Ze brengen lange tijd op straat door, waar ze contacten leggen met andere kinderen in dezelfde situatie. Om te overleven verrichten zij arbeidsgelateerde activiteiten (Green 1998; Pare 2003; Sabbatini 1993; Volpi 2002). Zoals wordt aangegeven door Sabbatini zijn de grenzen tussen beide groepen niet vaststaand en moeten de groepen slechts gezien worden als een conceptualisering van het begrip (1996:13). Ook Pare (2003) geeft de moeilijkheid van dit strikt en kunstmatige onderscheid weer, dat moeilijk is toe te passen op de verscheidenheid van situaties in verschillende landen. Zo kunnen sommige straatkinderen lange periodes door brengen op straat omdat zij ver van huis zijn. Het leven van andere kinderen kan tussen straat en thuis schommelen, vanwege tegenstrijdige aantrekkingskrachten: vrienden en onafhankelijkheid tegenover familie en onderdak. Toch wordt er door de meeste onderzoekers een dergelijke verschil gemaakt tussen kinderen *op* en *van* de straat, waarbij het onderscheid wordt gemaakt aan de hand van de mate van afhankelijkheid van de familie.

In mijn onderzoek heb ik me gericht op beide groepen, waarbij ik rekening heb gehouden met het onderscheid, omdat de leefwereld van de kinderen hierdoor kan verschillen. Ik heb echter geen strikte grenzen getrokken tussen kinderen *op* de straat en kinderen *van* de straat.

1.5 De ervaringen en beschrijvingen van armoede door straatkinderen

Aan de hand van verrichte studies in verschillende landen in Zuid Amerika probeert Duncan Green (1998) in zijn boek 'Hidden Lives: Voices of Children in Latin America and the Carribean' een beeld te geven van het leven van arme kinderen zoals de kinderen dit zelf beschrijven. Green (1998) geeft aan dat in Zuid Amerika de straat een groot deel is van het dagelijkse leven van veel arme kinderen. Hoewel kinderen altijd aanwezig zijn op straat, blijft hun leven echter grotendeels onzichtbaar. Zij worden wel gezien, maar niet gehoord, en zelden wordt er naar hen geluisterd. Volwassenen weten weinig over hun leven, welke beslissingen zij nemen, hoe hun toekomst eruit ziet en wat zij willen. Dit geldt vaak ook voor volwassenen die zich bezig houden met het ontwikkelen van beleid dat het leven van kinderen beïnvloed, waardoor vele projecten die dienen om straatkinderen te helpen, zijn mislukt, of, in sommige gevallen, tot ongewenste resultaten hebben geleid.

Werkende- en straatkinderen worden door het Westen vaak gezien als onnatuurlijk, veroorzaakt door armoede, en roepen vaak medelijden en sympathie op (Green 1998: 1). Door

de *'Convention on the Rights of the Child'*, erkend in 1989 door de Verenigde Naties, is er een nieuwe kijk op kinderen ontstaan: de capaciteit van kinderen om onafhankelijk te handelen werd hierbij erkend (Green 1998: 2). Deze kijk op kinderen is van belang omdat er een andere interpretatie wordt gegeven aan straatkinderen. Zij zijn namelijk in staat hun eigen leven te leiden en onafhankelijk te handelen. Dit is van belang als men deze kinderen wil helpen. De *'Convention on the Rights of the Child'* werd in Argentinië in 1990 getekend en 1994 opgenomen in de constitutie (Secretaría de Desarrollo Social 2005). De vraag hierbij blijft of straatkinderen daadwerkelijk instaat zijn onafhankelijk te handelen of gezien kunnen worden als slachtoffers van de situatie.

1.6 Oorzaken van het fenomeen straatkinderen

Straatkinderen zijn niet allemaal het zelfde; elk kind heeft een ander verhaal te vertellen. Toch kan er volgens Pare gezegd worden dat over het algemeen het straatkinderenfenomeen te maken heeft met armoede, snelle urbanisatie en industrialisering (2003: 2). Volpi (2002) spreekt over economische liberalisatie en toenemende ongelijkheid. Stedelijke armoede en de stedelijke levenswijze leiden tot de vervaging van sociale waarden, stress binnen families en het uit elkaar vallen van deze. De redenen die kinderen zelf geven voor hun verblijf op straat verschilt volgens Green erg van het conventionele beeld van hulpeloosheid, verlatenheid en armoede, dat vaak wordt geschetst (1998: 64). Hij geeft aan dat er kinderen zijn die verlaten of wees zijn, maar dat over het algemeen de kinderen er zelf voor kiezen om naar de straat te trekken; een bewuste keuze voor het ene leven boven het ander. Dit heeft te maken met de situatie thuis; verschillende auteurs geven hierbij het belang van de familie aan als een oorzaak van het straatkinderenfenomeen (Green 1998; Hecht 1998; Pare 2003; Sabbatini 1996). Volgens Green (1998) zijn families van de armen in Zuid Amerika vaak veelzijdig en veranderlijk. Volgens hem kan er in Zuid Amerika niet gesproken worden over een 'kern' familie: met een vader, moeder en de kinderen. Kinderen worden vaak opgevoed door oma's, tantes of andere familieleden.

Er moet ook gekeken worden hoe bredere sociale processen, zoals economische verandering, van invloed zijn op de familie en dus ook op de kinderen (Green 1998; Sabbatini 1996). Een laag inkomen van de familie kan een bepalende factor zijn voor straatkinderen (Volpi 2002). Kinderen werken vaak in het centrum van de stad, ver van huis. Als ze thuis aankomen is er vaak geen eten en hun slaapplaats verschilt meestal niet veel van de straat. Ook dakloosheid kan een bepalende factor zijn: het ontbreken van juiste huisvesting kan leiden tot het terecht komen van families op straat (Volpi 2002). Op straat hebben kinderen te

maken met geweld, toch zijn velen van hen juist op straat omdat ze thuis met een nog grotere mate van geweld te maken hebben (Pare 2003; Volpi 2002). Ook het falen op school wordt door Volpi (2002) aangegeven als beïnvloedende factor.

Kinderen worden ook tot de straat aangetrokken omdat de straat opwinding, eten, geld, ontspanningstijd, eigen regels en vrienden belooft (Green 1998; Hecht 1998; Pare 2003). De verandering van thuis naar straat is een geleidelijk proces. Kinderen gaan steeds vaker hun tijd doorbrengen op straat tot dat ze op den duur op straat blijven (Green 1998; Sabbatini 1996).

1.7 Het leven op straat

Het leven op straat is een leven van constante mobiliteit. Elke dag bewegen straatkinderen zich tussen verschillende plaatsen, bedreigingen en mogelijkheden. Om te overleven moeten zij zich bewegen in de chaos van de straat (Green 1998). Volgens Green (1998) en Sabbatini (1996) is werk voor de meeste straatkinderen een belangrijk deel van hun leven op straat. Wegens het gebrek aan bescherming rondom het werk op straat bestaat er echter een groot risico van uitbuiting (Green 1998). Vele straatkinderen houden zich, om te overleven, bezig met illegale activiteiten zoals bedelen, het verkopen van drugs, diefstal en prostitutie (Green 1998; Hecht 1998).²

Straatkinderen leven in een gewelddadige omgeving. Velen ontvluchten geweld binnen het huishouden, maar ook op straat is veel geweld veroorzaakt door andere kinderen, volwassenen en de politie (Green 1998; Hecht 1998; Pare 2005; Volpi 2002). Bovendien worden straatkinderen in Latijns Amerika zelf steeds meer als gevaarlijk gezien, waardoor ze verder gemarginaliseerd worden (Green 1998).

Veel straatkinderen hebben problematische relaties met drugs en drugsgebruikers (Pare 2003; Volpi 2002). Drugsgebruik is een belangrijk aspect van de groepsidentiteit van straatkinderen. Je moet drugs gebruiken om er bij te horen (Green 1998; Hecht 1998; Labanca 2006). Net als drugs, biedt seks troost en meestal hebben straatkinderen al seks vóór de puberteit en hebben ze een actief seksleven (Green 1998). Volgens Green is seks voor straatkinderen in Latijns Amerika vaak de enige bron van liefde en zelfwaarde (1998: 75). Zo kan het hebben van seks de mannelijkheid van de jongens bevestigen en zoeken meisjes bescherming (Hecht 1998). Maar seks brengt ook gevaren met zich mee, zoals vroege en ongewenste zwangerschappen en seksueel overdraagbare ziekten zoals HIV/AIDS (Green 1998; Hecht 1998; Pare 2005; Volpi 2002).

² Volgens Volpi (2002: 6) komt prostitutie vaker voor bij meisjes.

Straatkinderen hebben weinig kennis over hun eigen lichaam, geen plek waar ze medicijnen kunnen bewaren, en een levenswijze die van dag tot dag kan verschillen, hetgeen nadelige gevolgen kan hebben voor hun fysieke en psychologische gezondheid. Straatkinderen geven vaak zichzelf de schuld van hun situatie (Green 1998; Volpi 2002; Pare 2003; Hecht 1998). Veel straatkinderen gaan niet naar school, en degenen die wel gaan presteren vaak slecht omdat zij door hun eigenaardige levenswijze en problemen zich moeilijk kunnen aanpassen aan de standaard leerplannen en schooldiscipline. Bovendien is het lastig om onderwijs te volgen over onderwerpen die weinig te maken hebben met hun levens (Green 1998; Hecht 1998; Pare 2005; Volpi 2002).

1.8 Projecten voor straatkinderen

Green (1998) geeft aan dat kinderen gebruik maken van netwerken om te overleven op straat en dat zij projecten die gericht zijn op het helpen van straatkinderen zien als een aanvulling op hun netwerk, waardoor ze onderdak en kleren verkrijgen. Deze hulp op korte termijn is echter zelden de doelstelling van de projecten die kinderen voorgoed van de straat willen halen. Zij maken gebruik van straatonderwijzers, beroepstraining voor kinderen, gezondheidsadviezen, enzovoort. Er is echter weinig bekend waar kinderen terecht komen bij het verlaten van de projecten of instituties (Green 1998). Het is ook moeilijk om kwalitatieve data te vinden over de integratie in de samenleving van straatkinderen die worden geholpen door organisaties (Volpi 2002). Volgens Green (1998) wordt onderdak door kinderen vaak alleen als een korte termijn optie gezien. Een project moet volgens hem inspelen op het dagelijkse leven van de kinderen en rekening houden met hun vaardigheden, om op een effectieve manier de kinderen op een langere termijn te helpen.

Hoofdstuk 2: Context van het onderzoek

2.1 Stedelijke armoede in Argentinië

De hoge verwachtingen die er een kwart eeuw geleden waren over de toekomst van Zuid Amerika zijn grotendeels in rook opgegaan. Door de snelle demografische groei van steden in Zuid Amerika in combinatie met de gelimiteerde capaciteit van de stedelijke arbeidsmarkt en het onvermogen van lokale regeringen om basisdiensten te verlenen, is armoede een stedelijk fenomeen geworden in de regio. Velen steden worden getypeerd door een dualiteit tussen rijk en arm, formeel en informeel (Koonings & Kruijt 2007). In de afgelopen twee decennia heeft er in Zuid Amerika een erosie van de levensstandaard plaats gevonden en zijn armoede en ongelijkheid toegenomen. Argentinië heeft te maken met grote mate van ongelijkheid. Het land heeft een Gini coëfficiënt van 51.3, dit is bijna twee keer het Gini coëfficiënt van Nederland (Sanabria 2007: 219; UNDP 2009).³

In de jaren '80 heeft Argentinië te maken gehad met een lange periode van hyperinflatie, recessie en stijgende buitenlandse schuld, die duurde tot na de transitie van militaire regeringen naar democratie in 1983. In die jaren vond er een forse stijging van armoede in Buenos Aires plaats, van 8% van de bevolking in 1980 naar 41% aan het eind van het decennium. In de jaren '90 ondervond de Argentijnse economie een drastische verandering. Carlos Menem werd in 1991 president en onder toezicht van het IMF werden structurele aanpassingsprogramma's doorgevoerd, die privatisering en handelsliberalisatie omvatte (Narayan & Petesch 2002; Whitson 2007). Veel staatsbedrijven werden in deze jaren geprivatiseerd, onder anderen de spoorwegaansluiting, waardoor veel banen verloren gingen voor de Argentijnse bevolking.⁴ Aanvankelijk zorgden de hervormingen voor een periode van prijsstabiliteit en economische groei, en over het algemeen, vooral door de middenklassen, werden de jaren '90 gezien als een tijd van economische groei en welvaart (Narayan & Petesch 2002; Whitson 2007). Maar al midden jaren '90 daalden de levensomstandigheden snel voor veel Argentijnen behorende tot de lagere- en middenklassen. Tegelijkertijd daalden ook de uitgaven aan onderwijs en gezondheidszorg en de inkomens van vele arbeiders, wat leidde tot het ontstaan van de 'new poor' onder de lage middenklassen (Whitson 2007).

³ Het Gini coëfficiënt meet de inkomensongelijkheid van een land. Een Gini coëfficiënt kan tussen 0 en 100 zijn, waarbij 0 voor gelijkheid staat, dus naarmate het getal dichterbij de 100 komt is er meer inkomensongelijkheid.

⁴ Aangegeven door mijn informanten: Carla, Jorge en Regine.

Fernando de la Rúa werd in 1999 tot president gekozen om voor economische stabiliteit en politieke verantwoordelijkheidsplicht te zorgen. Maar in 2001 bevond het land zich al drie jaar in economische recessie, wat zorgde voor weinig vertrouwen in de regering. In 2001-2002 raakte de economische crisis, die zich had ontwikkeld vanaf de jaren '90, het leven van alle Argentijnen, arm en rijk. Een belangrijk aspect van deze crisis was de devaluatie van de Argentijnse peso, hetgeen een dramatische inflatie tot gevolg had en doorwerkte in de kosten van voedsel en andere basisgoederen; er vond verder een forse verhoging van het werkloosheidspercentage plaats. Bijna 60% van de bevolking leefde tijdens de crisis jaren onder de armoedegrens (World Bank 2009; Whitson 2007).⁵

De twee decennia van neoliberale hervormingen hebben succes gehad wat betreft het terugdringen van inflatie en het bewerkstelligen van economische groei, maar de programma's hebben tegelijkertijd geleid tot toenemende ongelijkheid, armoede en verslechtering van gezondheidszorg en onderwijs, waardoor een groot deel van de bevolking door het nieuwe economische model is uitgesloten, met als gevolg voornamelijk desillusie bij de stedelijke armen (Koonings & Kruijt 2007; Green 1998). Deze desillusie wordt ook door mijn informanten ervaren. Zij geven aan dat de na gevolgen van de crisis nog steeds gevoeld worden.⁶

Toen Néstor Kirchner in 2003 president werd in Argentinië, leefde 54.7% van de Argentijnse bevolking onder de armoedegrens⁷. Het werkloosheidspercentage was 15.6% en was vooral hoog onder jongeren en in de arme buurten. Percentages vóór 2007 laten zien dat de armoede in korte tijd is afgenomen tot 23.4% en dat ook de distributie van inkomen verbeterd is, waardoor de bevolking meer vertrouwen heeft in de toekomst (Kliksberg 2008). Volgens de Wereld Bank (2009) heeft het economische herstel van de afgelopen jaren geleid tot een economische groei dat 'pro-poor' is geweest omdat de inkomsten van de armen in deze periode sneller zijn gestegen dan de inkomsten van de bevolking als geheel. Mijn informanten geven echter aan dat de regering Kirchner ineffectief is geweest in het bereiken van de armen en het terug dringen van armoede. Ze geven ook aan dat er gesjoemeld wordt met de armoede cijfers die door de regering worden gegeven.

⁵ De armoedegrens die door de Wereld Bank gehandhaafd is een landelijke armoedegrens. Voor Argentinië is dat 1.25 dollar per dag (World Bank, 2009).

⁶ Aangegeven door mijn informanten: Carla, Jorge en Regine.

⁷ Armoedegrens van een inkomen van 1 dollar per dag.

2.2 Armoede en straatkinderen in Buenos Aires

‘Más gente en las villas’ kondigt de Argentijnse krant *‘Clarín’* aan op 12 april 2009.⁸ De krottenwijken in Buenos Aires blijven groeien. Volgens het krantenartikel is de bevolking in de krottenwijken van de stad de laatste twee jaar met 25% gestegen; dit betekent dat zeven procent van de bevolking van Buenos Aires in de krottenwijken leeft (Pizzi 2009). Koonings en Kruijt (2007) geven aan dat vele steden in Zuid Amerika worden getypeerd door een dualiteit tussen rijk en arm. Deze dualiteit is kenmerkend voor de provincie Buenos Aires: Men ziet de krottenwijken maar als men door de rijkere buurten loopt lijkt de stad geen armoede te kennen.

Door de slechte omstandigheden van de krottenwijken trekken veel kinderen de straat op. Uit het onderzoek van de autoriteiten van Buenos Aires in 2007 blijkt dat de meerderheid van de straatkinderen afkomstig is uit de krottenwijken (Informe técnico 2008). In 2006 gaven de autoriteiten van de stad een schatting van drieduizend arme kinderen die in de stad bedelen, karton inzamelen, de vuilnis doorzoeken of stelen, op zoek naar verandering in hun leven. Dit is tweemaal het aantal van 2001. Veel van hen hebben een familie waar ze naar terugkeren aan het einde van de dag, maar minstens 700 van deze kinderen leven op straat en zijn blootgesteld aan geweld, honger, ziekte en drugs (Labanca 2006; Lipcovich 2007). Van de 700 straatkinderen in Buenos Aires leeft een derde op straat vanwege honger en 40% is op straat vanwege misbruik en verwaarlozing (Labanca 2006).

De oorzaken van het straatkinderenfenomeen zijn volgens Volpi (2002) kwetsbare families en gemeenschappen die worstelen met economische liberalisatie en groeiende ongelijkheid. In moeilijke omstandigheden gaan kinderen vaak op straat werken om bij te dragen aan het inkomen van de familie. Zo gaf 18% van de straatkinderen in Buenos Aires in een onderzoek in 2008 aan op straat te verblijven vanwege economische redenen (Informe técnico 2008). Van de ondervraagde straatkinderen gaf 33% aan dat ze op straat verbleven vanwege conflicten binnen de familie (Informe técnico 2008). Drugs- en alcoholmisbruik bij arme gezinnen is een probleem in veel Zuid Amerikaanse landen, waaronder Argentinië. Door verslaving aan drugs of alcohol gaan ouders sneller toe over om hun kinderen psychologisch en fysiek te mishandelen en/of zijn ook sneller in staat te verlaten (Narayan et al. 1999). Van de ondervraagde straatkinderen gaf 19% aan het huis te hebben verlaten vanwege misbruik en 8% gaf aan dit te hebben gedaan vanwege seksueel misbruik (Informe técnico 2008).

⁸ *‘Mas gente en las villas’* betekent: meer mensen in de krottenwijken.

Tweederde van de straatkinderen in Buenos Aires bestaat uit jongens, waarvan bijna de helft jonger dan 15 jaar is, de rest is tussen de 15 en de 18 jaar oud (Lipovich 2007). Veel straatkinderen zijn 'cartoneros'. Dit zijn degenen die op straat karton en papier inzamelen om te verkopen. Het papier wordt ingeleverd en gerecycled, maar het levert weinig inkomsten op. Na de crisisjaren werden deze 'cartoneros' een bekend fenomeen in Buenos Aires (Informe técnico 2008).

Pare (2003) en Volpi (2002) geven aan dat veel straatkinderen problematische relaties met drugs en drugsgebruikers hebben. In Buenos Aires gebruikt meer dan 90% van de straatkinderen illegale drugs zoals lijm. Lijm snuiven is al langere tijd bekend in Argentinië en kost niet meer dan 2 dollar per pond. *Paco*, een drug afkomstig uit afval van cocaïne, is in de laatste jaren verschenen in Buenos Aires en heeft aan populariteit gewonnen onder straatkinderen (Labanca 2006).

2.3 Pelota de Trapo en Matecito

Naar mate het straatkinderenfenomeen zichtbaarder werd in de steden zijn er ook steeds meer programma's ontwikkeld om deze kinderen te helpen. De organisatie *Pelota de Trapo* bestaat al 30 jaar en is opgericht met het doel kinderen en jongeren in situaties van armoede te helpen. De organisatie gaat uit van een socialistische invalshoek op het leven van de kinderen. Door de programma's van de organisatie worden volgens hun website (www.pelotadetrapo.org.ar) jaarlijks 4000 kinderen gratis hulp geboden in Buenos Aires. In het project '*Casa de los niños*' worden dagelijks 130 kinderen en 26 baby's opgevangen van 's morgens vroeg tot laat in de middag. Ze krijgen daar ontbijt en middageten. Ze kunnen sporten en theater bijwonen, ook gaan ze naar de openbare school. De gezondheid van de kinderen wordt regelmatig gecontroleerd. In '*el Hogar Pelota de Trapo*' wonen 40 kinderen en '*el Hogar Juan Salvador Gaviota*' is een tehuis voor de wat oudere jongeren. Er wonen daar 20 jongeren. Ook op een boerderij, '*Granja Azul*', net buiten Buenos Aires stad, wonen en werken kinderen. De kinderen die worden opgevangen in de tehuizen zijn kinderen die verlaten of wees zijn, kinderen die op straat hebben geleefd en kinderen die door de overheid zijn toegewezen. Verder heeft de organisatie een bibliotheek die voor iedereen toegankelijk is, een school '*Escuela Grafica Manchita*': is zowel een grafische school als een drukkerij waar jongeren kunnen leren en werken en een bakkerij '*Panadería Panipan*': hier kunnen de jongeren werken in de bakkerij, ze verkopen de producten en verzorgen diensten tijdens feesten. Er is kort geleden een nieuw programma bij gekomen, een ijsfabriek.

Het tehuis: *Matecito*, is een organisatie die samenwerkt met *Pelota de Trapo*. Het

tehuis bevond zich eerder in Hurlingan (Buenos Aires). Omdat een deel van dit gebouw gesloopt werd, hebben zij ruimte gemaakt voor de dagopvang van *Matecito* en hebben de begeleiders samen met de kinderen er voor gekozen om gebruik te maken van de boerderij van *Pelota de Trapo*, die op dat moment leeg stond. *Matecito* werk vanuit een ‘*plan de vida*’ (levensplan) en niet alleen voor een beperkte periode, legt begeleider Carla uit. ‘*We willen de kinderen helpen opdat ze een beter leven kunnen leiden*’, vervolgt ze. Om dit te kunnen realiseren willen ze de kinderen zo jong mogelijk (tot ongeveer 12 jaar) opvangen. Ze vermijden kinderen met problemen zoals drugsverslavingen: ‘*Daar heb je andere instellingen voor, wij zijn daar niet geschikt voor*’, legt Carla uit. *Matecito* gaat te werk vanuit een socialistische ideologie, waarbij werken en samenwerken van groot belang is.

2.4 De boerderij ‘*Granja Azul*’ en de omgeving

Mijn onderzoek heeft voornamelijk plaats gevonden op de boerderij van *Pelota de Trapo* waar het tehuis van *Matecito* zich bevindt. In het tehuis worden door de begeleiders Carla en Jorge veertien kinderen opgevangen. De leeftijd van de kinderen ligt tussen de negen en achttien jaar. De boerderij bevindt zich in een arme zone in de provincie van Buenos Aires. De zone wordt gekenmerkt door velen kleine boerderijen en de Bolivianen die op het land werken. De eerdere genoemde dualiteit tussen arm en rijk is ook in deze zone duidelijk zichtbaar. Men ziet grote mooie huizen staan met daarnaast een klein huisje, meestal van hout en zinkplaten gebouwd. In de buurt van de boerderij bevindt zich één van de krottenwijken van Buenos Aires, waar een aantal van de kinderen naar school gaan. De zone is vrij afgelegen, aangezien het dichtst bijzijnde stadje op ongeveer veertig minuten rijden ligt. De boerderij omvat een stuk grond van vijf hectares. Er is een zwembad, enkele dieren en een stuk landbouwgrond waar tomaten, paprika’s, sla en andere planten worden verbouwd. Verder zijn er nog een paar huisjes die af en toe verhuurd worden.

2.5 Methode van onderzoek en onderzoeksgroep

Van eind januari tot eind april 2009 heb ik veldwerkonderzoek gedaan in Buenos Aires, Argentinië. Tijdens mijn onderzoek heb ik gebruik gemaakt van participerende observatie, informele gesprekken en kwalitatieve interviews als methoden van onderzoek. Mijn onderzoeksgroep zijn kinderen die enige tijd op straat hebben geleefd, maar die nu worden opgevangen door de NGO *Pelota de Trapo*. Ik heb mijn onderzoek verricht op de boerderij van *Pelota de Trapo*, waar het tehuis *Matecito* zich bevindt. Van de veertien kinderen die op de boerderij wonen, behoren er elf tot mijn doelgroep, omdat deze een verleden hebben als

straatkind. De leeftijd van de kinderen loopt uiteen van negen tot achttien jaar oud en de duur van verblijf van de kinderen in het tehuis verschilt van zeven jaar tot een maand. Ik heb ook met de twee begeleiders op de boerderij gesproken, een aantal andere medewerkers van de organisatie en de oprichter van de organisatie. In de volgende hoofdstukken zal ik proberen de kinderen zoveel mogelijk aan het woord te laten door middel van citaten en anekdotes.

Hoofdstuk 3: ‘Chicos de la calle’⁹

‘Ik ging weer roken, drinken, ik deed niets. Mijn vader sloeg me om niets, hij sloeg me de hele dag door. Hij kwam terug van werk en was moe, als ik iets liet vallen dan sloeg hij mij. En ik spijbelde altijd van school, ik ging helemaal niet naar school. En als hij er achter kwam dan sloeg hij mij’. Vanesa, 16 jaar, verleden als straatkind.

In de vorige hoofdstukken heb ik de theorieën rondom het straatkinderenfenomeen besproken. Ik zal in dit hoofdstuk ingaan op de achtergrond van mijn informanten. Ik zal hierbij de oorzaken voor hun verblijf op straat, de activiteiten die zij op straat hebben verricht en de problemen waar ze mee te maken hebben gehad bespreken.

De kinderen komen uit arme gezinnen, de meeste in de krottenwijken van Buenos Aires. Dit komt overeen met het onderzoek verricht in 2007 door de autoriteiten in Buenos Aires, waaruit bleek dat de meeste straatkinderen afkomstig waren uit de krottenwijken. De krottenwijken worden getypeerd door armoede, dat wil zeggen: slechte huisvesting, diefstal, geweld en een tekort aan hulpbronnen. Sommige van deze krottenwijken staan al lange tijd bekend om hun slechte leefomstandigheden, zoals ‘*La Matanza*’ waar Diego en Vanesa vandaan komen. Andere zijn in de crisis jaren verslechterd, zoals de wijk waar Mariana vandaan komt. In eerste instantie was dit een middenklassenwijk maar in de loop van de jaren zijn mensen door toenemend geweld, drugs en diefstal ook deze wijk een krottenwijk gaan noemen. Over het algemeen komen de kinderen uit grote families met veel kinderen. Deze families zijn veelzijdig en veranderlijk, zoals Green (1998) terecht aangeeft. Zo spreken de kinderen vaak over een tante of een ander familielid waar ze tijdelijk gewoond hebben.

3.1 Oorzaken van kinderen op straat: het uiteenvallen van families

Volpi (2002) geeft aan dat het leven in stedelijke armoede leidt tot een vervaging van sociale waarden, stress binnen families en het uit elkaar vallen van gezinnen. Dit is terug te zien in de verhalen van de kinderen, hun gezinnen zijn onder arme omstandigheden uit elkaar gevallen en de kinderen op straat terecht gekomen. Verschillende auteurs geven het belang van het uiteenvallen van de familie aan als een oorzaak van het straatkinderenfenomeen (Hecht 1998; Pare 2003; Sabattini 1996; Narayan et al. 1999). De redenen voor het uiteenvallen van de gezinnen verschilt per kind. De meeste kinderen geven conflicten binnen de familie aan als

⁹ *Chicos de la calle*: straatkinderen

een reden voor hun verblijf op straat. De kinderen hebben op straat vaak te maken gehad met geweld; toch zijn velen van hen juist op straat door de grote mate van geweld thuis. Zo is Diego (11 jaar) op straat terecht gekomen door huiselijk geweld. De vader van Diego was alcoholist en sloeg regelmatig zijn vrouw en kinderen. Ook dakloosheid kan een bepalende factor zijn. Volgens Volpi (2002) kan het ontbreken van een juiste huisvesting leiden tot het op straat terecht komen van hele families. Dit is terug te zien in het verhaal van Vanesa (16 jaar). Omdat haar vader door problemen van alcoholisme vaak zijn baan verloor, konden zij de huur van het huis niet betalen. Ze hebben op verschillende plekken gewoond, maar toen ze hun huis uit werden gezet, belandde het hele gezin op straat. Mariana (15 jaar) en haar drie zusjes zijn op straat terecht gekomen door verlating. Haar vader verliet het gezin na het verliezen van zijn baan, kort daarna vertrok ook haar moeder. Luis (17 jaar) en zijn broer Miguel (18 jaar) zijn op straat terecht gekomen door de afwezigheid van de vader en psychologische problemen van de moeder. Narayan en Petesch (2002) geven aan dat in arme gezinnen vaak beide ouders voor hun werk weg van huis zijn, waardoor de kinderen hun tijd op straat doorbrengen, zonder toezicht van volwassenen. Dit is terug te vinden in de verhalen van Luis, Diego en Vanesa. Zij geven aan dat ze hun dagen op straat doorbrachten omdat de ouders de hele dag afwezig waren. De bovengenoemde redenen zijn echter niet los te zien van andere samenhangende factoren, zoals armoede en de slechte omstandigheden van de krottenwijken. Zoals ook in de literatuur wordt aangegeven, kan een laag familie-inkomen een bepalende factor zijn voor het straatkinderenfenomeen, omdat kinderen dan op straat gaan werken (Volpi 2002). Diego vertelt bijvoorbeeld dat hij zijn vader regelmatig moest helpen met het verkopen van vleeswaren op straat en Mariana en Luis hebben moeten bedelen om bij te kunnen dragen aan het familie-inkomen.

Green (1998) spreekt over een bewuste keuze van de kinderen voor hun verblijf op straat. Een keuze voor het ene leven boven het andere. Hij beweert dat het conventionele beeld van hulpeloosheid, verlatenheid en armoede vaak niet klopt als er aan de kinderen zelf de reden voor hun verblijf op straat wordt gevraagd. Ik had verwacht dit terug te vinden in de verhalen van de kinderen. Het is echter moeilijk te stellen dat de kinderen een bewuste keuze maken. Veel van de kinderen zijn gedwongen op straat terecht gekomen: doordat ze in de steek zijn gelaten door de ouders, of omdat hele gezinnen op straat terecht zijn gekomen. In de situatie van Diego ligt dit anders. *'Ik ga liever zelf op straat leven dan dat mijn vader mij eruit gooit'*, stelt hij. Of het een bewuste keuze is of niet, is lastig vast te stellen. De kinderen kiezen vaak voor de optie die op dat moment de beste lijkt. De mogelijkheden zijn echter beperkt. Diego probeerde te ontkomen aan de grote mate van geweld waar hij thuis mee te

maken had en zegt ook door zijn vader het huis uit te zijn gegooid. Het was ook te verwachten dat de kinderen zich aangetrokken voelen tot het leven op straat. Dit was meestal niet terug te vinden in de verhalen van de kinderen. Miguel spreekt wel vaak over de vrijheid die hij had: feesten, drugs en alcohol, maar heeft dit niet aangegeven als een voordeel van het leven op straat.

3.2 Werk, seks, alcohol, drugs en geweld: het leven op straat

De kinderen hebben op jonge leeftijd op straat geleefd. In deze periode brachten de kinderen wisselvallig hun tijd door met hun families. Velen van hen verbleven de hele dag op straat maar keerden 's avonds terug naar huis. Deze periodes verschillen. Diego ging meestal wel terug naar huis, maar er zijn ook tijden geweest dat hij op straat heeft geslapen. Dit geldt ook voor Vanesa en haar zusje, zij hebben een tijd met het hele gezin op straat geslapen. Het is daarom lastig om een onderscheid te maken tussen kinderen *op* straat en kinderen *van* de straat, zoals aangegeven door Sabbatini (1998). De kinderen hebben meestal meerdere periodes op straat geleefd, daarom is de duur van het verblijf op straat onduidelijk en verschillend per kind.

De kinderen hebben op straat verschillende activiteiten verricht om hun tijd door te brengen en aan inkomsten te komen zoals: karton verzamelen, criminaliteit, bedelen, prostitutie en de vuilnis doorzoeken naar eten. In deze periode gebruikten de meesten alcohol en rookten ze. Ze hebben in deze periode te maken gehad met problemen als ondervoeding, politiegeweld, drugs, schaamte en marginalisatie.

Nadat haar moeder het gezin verliet, bleef Mariana achter met haar drie zusjes. De jongste was nog een baby. Om voor haar zusjes te kunnen zorgen, trok Mariana de straat op. Om aan geld te komen is zij op straat karton gaan inzamelen om het vervolgens te kunnen verkopen, ze was een '*cartonera*'. Ze heeft ook vaak moeten bedelen of de vuilnis moeten doorzoeken om aan eten te komen. Ook Luis heeft op straat moeten bedelen omdat ze thuis niet genoeg te eten hadden. Op tienjarige leeftijd was hij ondervoed. Toen ik vroeg naar de reden was dit zijn antwoord: '*Omdat mijn moeder er de hele dag niet was, kookte mijn oudste zus. Maar ik was op straat en at de hele dag niet. [Ook] 's nachts niet. Het eten was altijd rijst en spaghetti en dat is niet voedzaam*'. Hij heeft op straat ook als '*campana*' gefunctioneerd. Dit is degene die de bende waarschuwt als de politie eraan komt. De bende waar hij bij hoorde beroofden vaak supermarkten, vertelt hij. Volgens begeleidster Carla zat hij ook in een bende die auto's beroofden. Hij stond dan op de uitkijk. Hij was in die tijd nog maar vier á vijf jaar oud. Als haar vader naar zijn werk ging, trok Vanesa de straat op: '*Ik was*

dus de hele dag op straat', zegt ze. Haar zusje liet ze achter bij vrienden of nam ze mee naar de straat. Vanesa was niet op straat om te werken, maar vulde haar tijd met wat zij *'boludeando'* noemt: roken en drinken, vechten met andere straatkinderen en de politie lastig vallen.

Seks is belangrijk in het leven van kinderen op straat. Volgens Green (1998: 75) is seks voor straatkinderen vaak een bron van liefde en zelfwaarde. Toen ik in een interview aan Vanesa vroeg of ze wel eens een vriendje had gehad, kreeg ik het volgende antwoordt: *'Ja vriendjes, vele. Omdat ik niet wist wat het was om een echt vriendje te hebben. Omdat de jongens met wie ik was en voor de meisjes [waarmee ik omging] een vriendje [diegene was] met wie je seks had. Je had een nacht [met diegene] en klaar. Dus dat was wat ik deed, ik had een nacht seks en klaar'*. In die tijd was Vanesa rond de negen á tien jaar oud. Ze had toen ook seks met oudere mannen. Af en toen kreeg ze hier wat geld voor waarmee ze eten en schoolspullen voor haar zusje kocht, maar het ging haar niet om het geld. *'Dat was wat ik zag: seks, drugs, alcohol, sigaretten en velen plaats. Als ik niet deed wat zij [de andere straatkinderen] deden, voelde ik me minder'*, vervolgt Vanesa in het interview. Hieruit blijkt dat straatkinderen ook vaak te maken hebben met een gevoel van schaamte. Ik zal hier in het volgende hoofdstuk nader op ingaan. Uit de gesprekken met Vanesa bleek ook dat kinderen op straat elkaar beschermen. Zij werd door de oudere straatkinderen tegengehouden om drugs te gebruiken en ook leerde ze van hun om voorbehoedsmiddelen te gebruiken tijdens seks. Verschillende auteurs geven aan dat seksueel overdraagbare ziektes en vroege en ongewenste zwangerschappen vaak voorkomen bij straatkinderen (Green, 1998; Hecht; 1998, Pare 2005; Volpi 2002). Vanesa vertelt echter dat zij door andere straatkinderen werd aangezet om voorbehoedsmiddelen te gebruiken om deze problemen te voorkomen.

Van acht tot twaalf jaar gebruikte Miguel drugs. In die tijd zat hij in een tehuis waar hij door de zonen van de begeleidster gebruikt werd als loopjongen. Hij moest voor de oudere jongens drugs gaan kopen bij de drugsdealer op straat. *'Ik kreeg dan ook wiet van de jongens'*, vertelt hij. In de literatuur wordt drugs genoemd als een groot probleem onder straatkinderen (Pare 2003; Volpi 2002). In de verhalen van de kinderen komt dit echter niet als een groot probleem naar voren. De meeste geven aan dat ze wel eens drugs gebruikt hebben, maar niet verslaafd zijn geweest. Luis en Vanesa hebben zelfs nog nooit drugs gebruikt. Vanesa omdat andere kinderen op straat dit niet toelieten. Luis omdat hij zijn vrienden die drugs gebruikten zag liggen in de straathoeken, en hij niet zo wilde eindigen. Volgens begeleidster Carla is drugs onder straatkinderen in Buenos Aires wel een groot probleem. Vooral lijn en de nieuwe drugs *'paco'* worden veel geconsumeerd onder straatkinderen. De laatstgenoemde zorgt voor

grote neurologische en fysieke problemen. De kinderen gebruiken drugs vooral om honger en kou te weerstaan, maar ook om moed te verzamelen om te gaan stelen. Deze drugs zijn erg verslavend, waardoor kinderen door middel van diefstal aan geld komen om de drugs te kopen. Om te stelen hebben de kinderen moed nodig, waar ze de drugs voor gebruiken. Het is dus een cirkel die in stand wordt gehouden. Dat drugs niet als groot probleem terug komt in de verhalen van mijn informanten, kan te maken hebben met het feit dat de organisatie geen kinderen opvangt met een drugsverslaving. Dat het niet voorkomt in de verhalen van mijn informanten hoeft niet te betekenen dat drugshandel en -gebruik niet veel voorkomt bij straatkinderen in Buenos Aires. Drugs wordt namelijk door mijn informanten wel vaak gerelateerd aan het leven op straat.

Straatkinderen worden vaak blootgesteld aan grote mate van geweld. De kinderen geven aan dat politie geweld veel voor komt op straat. Luis heeft geen lange tijd bij de bende gezeten omdat hij bang was voor de politie. *'Als jij op straat leeft en je steelt een appel om te eten dan doden ze je'*, vervolgt hij in ons gesprek over de politie. Ze geven ook aan dat de politie corrupt is en afspraken maakt met drugshandelaren. Maar het geweld komt ook uit andere hoeken. Voor Luis was niet alleen de politie gevaarlijk maar ook de bendeleden. Als hij zijn werk niet goed deed waren ze in staat hem te vermoorden.

Straatkinderen zijn vaak sociaal uitgesloten door hun beperkte toegang tot hulpbronnen, zoals onderdak en eten. Bovendien blijkt uit de interviews met de kinderen en de begeleiders dat straatkinderen in Argentinië als een bedreiging worden gezien, niet alleen door de mensen, maar ook de politie en de overheid, waardoor ze verder gemarginaliseerd worden.

De meeste kinderen hebben ook lange, maar wisselvallige, periodes in tehuizen gewoond. De kinderen zijn vaak van familie naar tehuis, van tehuis naar de straat, van de straat naar familie, enzovoort, gegaan. In de tehuizen werden de kinderen mishandeld en kregen vaak niet genoeg te eten. Luis vertelt het volgende over het tehuis waar hij op zesjarige leeftijd door de rechter werd geplaatst: *'De begeleiders gaven niets om de kinderen, zij verdienden hun geld en wij leefden als honden, we waren er erg slecht aan toe'*. Hij heeft daar met zes broers en zusjes gewoond. Ook Vanesa en haar zusje hebben een tijd in het zelfde tehuis als Luis gewoond. Mariana en haar zusjes hebben niet in tehuizen gewoond, maar wel bij andere familieleden waar ze ook te maken hebben gehad met ondervoeding en mishandeling.

3.3 Discussie

De oorzaken die de kinderen aangeven voor hun verblijf op straat komen grotendeels overeen met de gelezen literatuur. Er bestaan echter ook verschillen. Zoals aangegeven in het theoretische kader is door de erkenning van de *'Convention of the Right of the Child'* in 1989 een nieuwe kijk op kinderen ontstaan. De capaciteit van kinderen om onafhankelijk te handelen werd hierbij erkend. Green (1998) volgt deze benadering en geeft aan dat straatkinderen in de meeste gevallen een bewuste keuze maken voor het leven op straat. Maar hij geeft niet duidelijk aan wat hij verstaat onder het maken van een bewuste keuze. Uit de verhalen van mijn informanten is gebleken dat het moeilijk is om te stellen dat de kinderen een bewuste keuze maken voor hun verblijf op straat. De kinderen leven onder slechte omstandigheden en van alle mogelijke slechte situaties maken zij de keuze die op dat moment het beste lijkt. De bredere sociale processen, zoals economische verandering, zijn hierbij belangrijk. De kinderen hebben hier weinig invloed op. Het zien van straatkinderen die wel of niet in staat zijn een bewuste keuze te maken, heeft implicaties voor de manier waarop wetenschappers en beleidsmakers straatkinderen benaderen. Het is hierbij belangrijk om te kijken wat het betekent om een keuze te hebben en in hoeverre straatkinderen in staat zijn deze keuze bewust te maken. Het is belangrijk om in te zien dat kinderen keuzes kunnen maken, maar men moet oppassen dat het niet te ver gaat, wat ons brengt bij de discussie wat kind zijn eigenlijk betekent. Het is belangrijk om dit punt in acht te nemen als men straatkinderen onderzoekt en probeert te begrijpen. In de gelezen literatuur komt ook regelmatig naar voren dat kinderen zich aangetrokken voelen tot het leven op straat omdat het vrijheden en vriendschappen brengt. Uit mijn onderzoek is dit niet gebleken.

Hoofdstuk 4: De beleving van armoede door straatkinderen

'Het leven is werk en goede gezondheid en goed onderwijs', Mariana (15 jaar).

In het theoretische kader heb ik aangegeven dat armoede verschillende dimensies kent, die op verschillende wijzen benoemt kunnen worden. Aan de hand van hun ervaringen en achtergrondsituaties geven de kinderen verschillende aspecten van armoede aan. In het komende hoofdstuk zal ik het theoretische kader samenvoegen met de belevingswereld van de kinderen. Het onderscheid dat ik gemaakt heb, en de benoeming hiervan, heb ik gekozen aan de hand van de verhalen van de kinderen. Sommige aspecten heb ik echter samengevoegd en benoemd met de bredere concepten die in de literatuur worden gegeven, omdat sommige aspecten nauw met elkaar verbonden zijn en op die manier overzichtelijker worden.

4.1 De verschillende dimensies van armoede

Materieel welzijn: *'Armoede, armoede: dan eet je nooit'*, zegt Diego. De kinderen geven aan dat honger en voedselonzekeerheid belangrijke zorgen waren toen ze in armoede leefden: *'Mijn moeder ging weg en liet ons alleen. Wij moesten eten zoeken en proberen iets te doen om te overleven... eerst kon ik eten kopen omdat ik werkte, maar toen ik daar weg moest, moest ik soms de vuilnis doorzoeken naar eten'*, vertelt Mariana in een interview. Uit dit citaat blijkt dat het voor armen een dagelijkse strijd kan zijn om te voorzien in hun basisbehoeftes; dit is vooral moeilijk in tijden van werkloosheid zoals Narayan et al. (1999) ook aangeeft. Ook de andere kinderen geven voedselonzekeerheid aan als een grote zorg. Een aantal van hen is ondervoed geweest op jonge leeftijd, zoals het geval is bij Maria (9 jaar) en Sara (11 jaar), zusjes van Mariana. Ook slechte huisvesting wordt door de kinderen aangegeven als een aspect van armoede: *'We leefden in armoede: in een huis van zinkplaten en karton'*, vertelt Vanesa. Ook Diego spreekt vaak over de slechte omstandigheden van het huis waar hij met zijn ouders woonde. Toen ik vroeg aan de kinderen wat ze vonden van de zone waar de boerderij zich bevindt, gaven zij aan dat de zone arm is vanwege de slechte huisvesting van de mensen. De kinderen en de begeleiders spreken ook veel over het belang van kleding. Ze maken een onderscheid tussen verschillende kledingstijlen die ze aan bepaalde sociale klassen toeschrijven. De *'floggers'* zijn degenen met de broeken met smalle pijpen en hippe merkkleding. Als het over de *'emmos'* gaat dan kan er gedacht worden aan een mix tussen altos en "gothics". De kinderen spreken over zich zelf als de *'villeros'*, waarbij wordt gerefereerd aan de term *'villa'*, dat krottenwijk betekent. Zij vinden zichzelf behoren tot

de kledingstijl van de armen. Ze hebben het vaak afkeurend over de 'floggers', de kledingstijl van de hogere klassen, terwijl er een zekere mate van trots is als ze over zichzelf spreken als 'villeros'. De meiden spreken opvallend meer over kleding dan de jongens, maar ook de jongens geven meerdere malen aan dat slechte kleding wordt geassocieerd met armoede. Tevens zijn geld en werk onderwerpen die vaak ter sprake komen. Het werk van de ouders wordt aangegeven als een belangrijk aspect van armoede. Zo heeft de vader van Mariana zijn baan verloren tijdens de privatiseringen die door president Carlos Menem zijn doorgevoerd in de jaren 90. Zoals aangegeven door Green (1998) en Sabattini (1996) moet er dus ook gekeken worden naar bredere sociale processen, zoals economische verandering, en de invloed van die processen op families en dus ook op de kinderen. Diego geeft aan dat zijn vader een slechte baan had en Vanesa's vader werd regelmatig ontslagen. Hierdoor leefden de families in armoede. Het werk dat de kinderen verrichten is ook belangrijk. Zij proberen inkomsten te verkrijgen door karton te verzamelen, als ballenjongens, etcetera. Dit werk is belangrijk voor de inkomsten van de kinderen, vooral als ze op straat leven. Armoede en een tekort aan inkomsten gaan hand in hand, zoals ook wordt aangegeven door Narayan et al, (1999). Dat de families niet genoeg geld hadden, blijkt dan ook uit de verhalen van de kinderen: ze hadden niet genoeg geld om een huis te onderhouden, goede spullen te kopen, de huur te betalen, etcetera.

Psychologisch welzijn: in de gelezen literatuur komt meerdere malen ter sprake dat armoede te maken heeft met een gevoel van schaamte, machteloosheid, vernedering, marginalisatie en het ontbreken van hoop (Narayan et al. 1999; OECD 2001). Uit de woorden van de kinderen blijkt dit inderdaad een van de dimensies van armoede te zijn. Vanesa vertelt mij het volgende: *'Ik heb er meerdere malen aan gedacht dat ik niet de moeite waard was. Toen ik elf jaar was had ik discussies met de vrouw die op me paste en ik zei tegen haar dat ik niet meer wilde leven. Dus ik sneed met een mes in mijn polsen ...Ik ging altijd weg en soms, als ik voor de weg stond, wilde ik voor een bus springen. Maar ik heb het nooit gekund omdat ik dacht: wat moet mijn zusje als ze ouder is en ik er niet ben '.* Ook Diego gaf dit gevoel aan. *'Als je ergens heen gaat, dan wordt je eruit gegooid omdat ze zeggen dat je niets waard bent . Dat is mij vele malen overkomen. Jij bent niemand omdat je niet eens geld hebt om goede kleren te kopen. Dit gebeurde op straat maar ook toen ik nog bij mijn vader woonde',* zegt hij. Uit dit laatste citaat blijkt ook de samenhang tussen deze en andere dimensies van armoede zoals materieel bezit. Diego geeft aan dat mensen hem behandelen als iemand die niets waard is omdat dat hij geen geld had om goede kleren te kopen. Geld en

kleren zijn twee aspecten van armoede die dus samen gaan met schaamte. Ook marginalisatie vanuit de samenleving is hier in terug te zien.

Geweld: dat geweld een aspect van armoede is blijkt uit de volgende woorden van Luis: *'Het is een arme buurt waar ik woonde. Om de haverklap vonden er schietpartijen plaats tussen de politie en dieven. Dat is gewoon zo'*. Geweld wordt door de kinderen aangedragen als een belangrijk aspect van armoede. Ze spreken over huiselijk geweld dat vaak te wijten is aan alcoholisme, politiegeweld op straat en in de wijk, en geweld in de tehuizen. Volgens begeleider Carla ziet de politie straatkinderen als de grootste vijand. Ze zegt dat de straatkinderen door de politie behandeld worden alsof ze een gevaar voor de maatschappij zijn. Hierdoor worden de kinderen verder gemarginaliseerd. Regine vertelt dat de politie niets doet aan het drugsprobleem onder straatkinderen. Door de nieuwe drugs *paco* gaan straatkinderen snel dood, dan is de maatschappij volgens de politie van het straatkinderen probleem af, vertelt Regine.

Drugs: de kinderen associëren drugs met het leven op straat. Kleine kinderen worden vaak gebruikt als drugsmokkelaar en straatkinderen gebruiken zelf ook vaak drugs als middel tegen honger, kou en om moed te verzamelen. Als ze het over drugs hebben komt ook vaak de politie ter sprake. Luis zegt dat de politie doet wat ze wil: *'Elke maand moet de politie een geval van drugs hebben. Als ze jou op straat zien, jij niet want jij bent een Hollandse, maar je loopt over straat dan houdt de politie je aan en ze stoppen de drugs in je zak'*. Hij wil hiermee aan geven dat drugs dealen vaak voorkomt onder straatkinderen, maar als je geen dealer bent, dan zorgt de politie ervoor dat je toch zo gezien wordt. Dit geldt volgens Luis vooral voor straatkinderen omdat zij in de ogen van de politie niet veel waard zijn. Om dit duidelijk te maken benadrukt hij het feit dat mij als toerist zoiets nooit zou overkomen, maar de arme Argentijnse straatkinderen wel.

Onderwijs: slecht onderwijs wordt vaak gerelateerd aan armoede (Green 1998; Hecht 1998; Pare 2005; Volpi 2002). Door de kinderen wordt het niet kunnen verkrijgen van schoolspullen aangedragen als een aspect van armoede. Niet goed op school kunnen presteren gaat dus samen met de materialistische dimensie. Vanesa vertelt dat haar zusje vier keer in de zelfde klas is blijven zitten omdat zij geen schoolspullen voor haar kon kopen. Ze geeft ook aan dat haar zusje thuis niemand had om haar te kunnen helpen met haar huiswerk: haar vader werkte de hele dag en zij ging zelf niet naar school en had niet de kennis om haar zusje te kunnen helpen. Het is niet alleen het ontbreken van materiële spullen, maar ook het onderwijsniveau van de rest van de familie is van belang. Onderwijs gaat ook samen met geweld. Diego ging niet naar school toen hij bij zijn vader woonde. Toen ik vroeg waarom

niet, antwoordde hij het volgende: *‘Vanwege vele problemen. Mijn vader ging in die tijd weg, we sliepen op straat en ik, om problemen op school te hebben was ik niet [aan toe] in die tijd. Ik had te veel problemen ... als ik problemen had op school dan sloeg mijn vader mij, moest ik weg en dan sloeg hij mijn moeder’*. Uit dit citaat blijkt ook dat onderwijs niet goed aansluit bij de dagelijkse zorgen van de kinderen, zoals ook aangegeven door Green (1998) en Hecht (1998). Dit kan er voor zorgen dat kinderen slecht presteren op school, gaan spijbelen of helemaal niet meer naar school gaan. Jesica is nu 17 jaar en zit in de tweede klas van de basisschool. Door de mentale achterstand die zij op heeft opgelopen door ondervoeding, is ze lang niet naar school geweest. Er bestaat dus ook een link tussen onderwijs en gezondheid.

Gezondheid: uit de verhalen van de kinderen blijkt dat gezondheid een belangrijke rol speelt in hun beleving van armoede. Mariana zegt bijvoorbeeld dat een goede gezondheid samengaat met een goed leven. Vanesa vertelt dat haar gebit erg slecht is omdat ze vroeger slecht te eten kreeg omdat ze arm waren. De drie zusjes van Mariana hebben een neurologische achterstand door ondervoeding tijdens de zwangerschap en direct na de geboorte, en Mariana zelf heeft door de zelfde oorzaak een achterstand in de groei. Nadat Mariana in het ziekenhuis opgenomen was vanwege ondervoeding, probeerde ze zoveel mogelijk te eten, maar, zegt ze: *‘Ik probeerde te eten wat ik kon, wat we hadden, want er waren dagen dat we niets [te eten] hadden. Andere dagen dat we hadden maar dat het maar net genoeg was’*. Ook Luis heeft te maken gehad met ondervoeding. Hier uit blijkt dat materieel welzijn, het niet kunnen voorzien in basisbehoeftes zoals voedsel, en gezondheid elkaar sterk kunnen beïnvloeden. Vanesa heeft ook problemen gehad met haar gezondheid vanwege het roken op jonge leeftijd. Hierdoor kreeg ze symptomen van astma.

Omgeving: in de gelezen literatuur wordt de omgeving niet gedefinieerd als een van de dimensies van armoede. Omgeving wordt meer gezien als een terugkomende factor in de verschillende dimensies. Ik vind het belangrijk om omgeving als een dimensie op zich te behandelen omdat de kinderen, als ze het hebben over armoede, vaak spreken over de slechte omstandigheden in de krottenwijken en de daaraan gerelateerde problemen als diefstal, drugs, geweld en slechte infrastructuur. Velén vertelt over het verschil tussen het leven op de boerderij en het leven in de stad en zegt hierbij het volgende: *‘Daar [in de stad] is het veel problematischer. Hier is het veel rustiger, ze stelen niet zoveel als daar, daar zijn ze allemaal aan de drugs’*. Hieruit blijkt dat omgeving een belangrijk aspect is voor de kinderen als ze spreken over armoede.

De staat: de kinderen geven aan dat in de arme buurten waar zij leefden, de staat tekort schiet in het voorzien van belangrijke diensten. Diego vertelt dat er geen geasfalteerde wegen

waren in de krottenwijk waar hij woonde. Vanesa geeft aan dat zij thuis geen elektriciteit hadden. Ook geven de kinderen aan dat armoede in Argentinië te maken heeft met de ineffectiviteit van de staat om de arme mensen te bereiken, zoals ook wordt aangegeven in Narayan et al. (1999), en de export naar het buitenland. Zowel de kinderen als de begeleiders geven aan dat er in Argentinië voedsel wordt geproduceerd dat meer dan genoeg is om de hele bevolking te voorzien, maar door de export naar het buitenland is er veel armoede. De kinderen geven aan dat de zone waar de boerderij zich bevindt een arme buurt is. Uit de gesprekken met de begeleiders blijkt dat ook hier de voorzieningen van de staat erg tekort schieten. Het onderwijsniveau is erg laag, de gezondheidszorg is slecht en de voorzieningen, zoals elektriciteit en gas, worden geleverd door geprivatiseerde bedrijven die een monopoliepositie hebben in de omgeving, waardoor de prijzen vaak te hoog zijn.

Er bestaan ook verschillen in de definiëringen van armoede die door de kinderen worden gegeven. Zo geven de meeste kinderen aan dat ze in armoede hebben geleefd in de krottenwijken. Diego zegt echter in een interview het volgende over zijn achtergrondsituatie: *‘Om eerlijk te zijn, we leefden niet in armoede. Aan de ene kant wel, aan de andere kant ook niet. Echter, armoede... hoe ik leefde, dat noemde je niet zo. Geweld, dat is het meer, maar ook armoede aan de ene kant. Aan de ene kant leefde ik goed, ja mijn vader had een slechte baan, ik had geen goede spullen die ik wel zou moeten hebben, maar ik at goed. Maar er waren dingen die ontbraken. Soms moest ik naar de bakkerij om eten te vragen. We hadden geen televisie, geen goede bedden, geen goede kleren, geen keuken, geen goede wc. Het huis was lelijk, we hadden niet zoveel geld. Jullie noemen dat wel armoede. Ik noem dat: niet zo’n lelijke armoede. Erger is dat je geslagen wordt, waar je niet kunt slapen, als je ergens heen gaat en ze gooien je eruit omdat ze zeggen dat je niets bent. Dat is mij ook vele keren overkomen’*. Als men dit citaat leest lijkt geweld het echte pijnlijke te zijn geweest voor Diego. Uit het citaat blijkt echter dat niet alleen geweld belangrijk is, maar dat er een samenhang bestaat tussen de verschillende dimensies van armoede, zoals: eten, kleding en huisvesting, geweld en een gevoel van schaamte. Uit het citaat blijkt ook dat de kinderen in hun visie een onderscheid in de ernst van hun armoede maken. Diego maakt dit duidelijk door aan te geven wat erger is dan de situatie waar hij woonde met zijn familie. Hij geeft tevens aan dat er een onderscheid is tussen wat wij (het westen) en hij (de armen zelf) als armoede definiëren.

De kinderen maken een duidelijk onderscheid tussen de hulpbronnen die ze nu bezitten en die vroeger ontbraken. Het gaat om hulpbronnen als voedsel, onderwijs en fysiek en psychologisch welzijn. Ze beschrijven de hulpbronnen aan de hand van een vergelijking tussen vroeger en nu. Bijvoorbeeld: wat ze vroeger moesten eten en het eten op de boerderij,

dat ze vroeger werden mishandeld en nu niet en dat ze vroeger geen schoolspullen konden krijgen en nu wel.

4.2 Discussie

De bovengenoemde dimensies van armoede zijn ook terug te vinden in de gelezen literatuur, waaruit blijkt dat armoede multidimensionaal is en dat er een samenhang bestaat tussen de verschillende dimensies (Narayan et al. 1999; OECD 2001). Opvallend is het belang van kleding, hetgeen niet terug te vinden is in de literatuur. Wat ook niet terug te vinden is in de literatuur is de beschrijving van omgeving als een dimensie op zich. Deze dimensie komt naar voren uit de belevingswereld van de kinderen. De definities van armoede die worden gegeven in de literatuur zijn bruikbaar. Vooral het onderscheid in de verschillende armoede dimensies gegeven door Narayan et al. (1999) komt grotendeels overeen met de leefwereld van de kinderen. Maar er zijn ook belangrijke aspecten aangegeven door de kinderen die niet terug te vinden zijn in de gelezen literatuur. De theoretische begrippen kunnen beter begrepen worden als men ze dichter bij de praktijk brengt en armen mensen zelf aan het woord laat.

Hoofdstuk 5: Het leven in het tehuis *Matecito*

De gezichten van Diego en Ana tonen overduidelijke trots als ze mij het liedje van de landelijke optochten van *'El hambre es un crimen'* mogen leren. Zij hebben het liedje geleerd van begeleiders Carla en Jorge, in het tehuis *Matecito*, waar ze nu wonen. Uit volle borst zingen ze allebei het liedje voor:

*'Vamos vamos compañeros
Con lucha y ternura venceremos
Estamos todos juntos nuevamente
La dignidad del pueblo no se vende, se defiende'*

Na het lezen van Narayan et al. (1999) was te verwachten dat de rol van NGO's in het leven van de armen beperkt is. Zij stellen dat de armen vooral afhankelijk zijn van eigen informele netwerken omdat NGO's weinig mensen bereiken. Uit de gesprekken met de kinderen blijkt echter dat *Pelota de Trapo/Matecito* een grote invloed heeft op hun levens en veel verandering heeft gebracht. Ik zal in het komende hoofdstuk ingaan op de wijze waarop de NGO het leven van de kinderen veranderd heeft en de wijze waarop hun leefwereld nu door de organisatie en haar ideologie beïnvloed wordt.

De kinderen zijn terechtgekomen bij *Pelota de Trapo* doordat ze zijn toegewezen door de rechter, ze via via hebben gehoord over de organisatie, omdat een broer of zus al aanwezig was in het tehuis, of omdat ze terecht zijn gekomen bij programma's die als brugfunctie werken tussen de tehuizen en de straatkinderen. De duur van verblijf van de kinderen in het tehuis verschilt van zeven jaar tot een maand. Er is geen leeftijdsgrens aan het verblijf in het tehuis, er vind echter wel een verschuiving van verantwoordelijkheden plaats naarmate de kinderen ouder worden.

Na het lezen van Green (1998) was te verwachten dat straatkinderen organisaties vaak zien als een aanvulling hun netwerk om te overleven op straat, waar ze eten, kleren en onderdak verkrijgen. Dit gaat voor *Matecito* niet op, de kinderen verblijven hier permanent en hebben een band opgebouwd met de begeleiders. Volgens de begeleiders, Carla en Jorge, heeft dit te maken met hun werkwijze. Ze hebben een kleine groep kinderen omdat ze dan een betere band met ze kunnen opbouwen en veel één op één met de kinderen kunnen werken. Zij vinden het belangrijk dat organisaties een *'vinculo'* (band) met de kinderen opbouwen om ze zo permanent van de straat te kunnen houden. De twee begeleiders stellen dat *Matecito* dit

doet om de kinderen op deze manier integraal te helpen. Maar organisaties die zo werken in Argentinië zijn in de minderheid; volgens Jorge zijn er in Buenos Aires niet veel organisaties die de kinderen integraal helpen. Hij geeft hierbij het voorbeeld van de ‘comedores’ waar straatkinderen maaltijden krijgen, deze maaltijden zijn echter alleen van maandag t/m vrijdag en er wordt niets gedaan aan de opvoeding van de kinderen. Hieruit blijkt dat Green (1998) gelijk heeft wat betreft veel organisaties in Buenos Aires, maar voor *Matecito* gaat dit niet op.

5.1 De leefwereld van de kinderen op de boerderij

Matecito gaat te werk vanuit een socialistische ideologie, waarbij werken en samenwerken van groot belang is. De kinderen worden geacht als een groep te werken om de boerderij in stand te houden. De begeleiders vinden het belangrijk dat de kinderen leren werken omdat ze dat nodig hebben later in hun leven. Er zijn binnen de organisatie verschillende programma’s waar de kinderen een vak kunnen leren, zoals de bakkerij, de grafische school en ook de boerderij. Op de boerderij leren de kinderen verschillende taken, binnen en buiten huis, het gaat voornamelijk om landbouw. De kinderen werken hard op de boerderij, vooral op het land. Er vind een taakverdeling plaats waarbij een groep van de kinderen op het land gaat werken en een andere groep de huishoudelijke taken verricht. Deze groepen wisselen af. Er is een duidelijke werkcultuur.

Het werken op de boerderij is van grote invloed op het dagelijkse leven van de kinderen. Zij geven zowel positieve als negatieve aspecten van deze manier van leven aan. Aan de ene kant maken de kinderen vaak een vermoeide indruk en dit geven ze zelf ook aan. Aan de andere kant spreken ze over de positieve effecten die de levenswijze op de boerderij heeft gehad op hun individuele ontwikkeling evenals de ontwikkeling van de groep. Wat de individuele ontwikkeling betreft leren de kinderen veel van het werk dat ze verrichten. Het is goed voor de groep omdat er minder groepjes zijn, er wordt meer voor elkaar gezorgd; in ander woorden, de eenheid binnen de groep is versterkt.¹⁰

Het socialistische vertoog op de boerderij is voornamelijk gericht op werk en werk gaat ook vaak boven school. De kinderen missen veel dagen school. Dit heeft verschillende redenen: voornamelijk de stakingen van de leraren, maar de kinderen blijven soms ook thuis omdat er veel werk is op de boerderij. Luis ging een keer niet naar school, toen ik vroeg waarom niet, was dit wat hij antwoordde: *‘De eerste dag school was er geen leraar, ook woensdag was er geen les omdat de leraren staking hielden. Dus waarom zou ik gaan? Een*

¹⁰ Interview met Mariana.

dag missen is niet zo erg omdat het toch de eerste les is van dit vak...er is vandaag veel werk'. Dat de kinderen soms thuis blijven wordt door de begeleiders goed gekeurd, wat begrijpelijk is aangezien het onderwijsniveau in de omgeving erg laag is. Volgens Jorge missen de kinderen niet veel als ze een tijdje niet naar school gaan.

De problemen waar de kinderen mee te maken hebben in hun dagelijks leven op de boerderij zijn dan ook voornamelijk werkdruk en vermoeidheid. De kinderen werken gemiddeld acht uur per dag, de oudere meer dan de jongere. Ze moeten naast werken ook naar school. De werkdruk wordt vooral gevoeld als de school weer begint, omdat er dan kinderen zijn die de hele dag naar school gaan; het werk wordt dan door de rest opgevangen. De kinderen hebben ook te maken met problemen als onderlinge ruzies en confrontaties met de begeleiders. De confrontaties met de begeleiders kunnen zorgen voor een negatieve sfeer op de boerderij en gaan meestal om het werk van de kinderen. Verder hebben veel kinderen een tijdje stiekem gerookt op de boerderij, wat verboden is voor de kinderen onder de achttien. De oudste van de jongens is al achttien maar mag niet roken omdat hij ook sigaretten aan de jongere kinderen geeft. Er hebben zich ook problemen voorgedaan met betrekking tot seks. Zo heeft begeleider Carla Diego met een van de meisjes betrap op het punt dat ze seks wilden hebben.

Er is een grote sociale controle op de boerderij, zowel vanuit de begeleiders als van de kinderen onder elkaar. Er is bijvoorbeeld een meisjeskamer en een jongenskamer om seksuele contacten te voorkomen. Niet alleen de begeleiders spreken de kinderen en elkaar aan op hun gedrag, maar ook de kinderen onderling houden elkaar in de gaten. Als een kind iets verkeerd zegt of doet hoor je al snel van een ander kind dat het niet mag van Jorge.

5.2 Thuisgevoel

De kinderen geven een groot verschil en verandering in levenswijze aan ten opzichte van vroeger. Diego heeft zijn hele jeugd te maken gehad met geweld: thuis en op straat. Hij geeft aan dat hij zich goed voelt op de boerderij omdat hij niet geslagen wordt. Ook andere kinderen geven dit aan als een belangrijke reden waarom zij zich goed voelen op de boerderij. Maar geweld is niet de enige factor. De kinderen geven aan dat ze het nu goed hebben omdat ze hier samenwerken, naar school kunnen, niet mishandeld worden en voldoende toegang hebben tot voedsel. Uit conversaties en observaties blijkt dat de kinderen zich hierom thuis voelen op de boerderij. Diego, Vanesa en Mariana geven aan dat hun manier van zijn en denken erg is veranderd door de organisatie. Diego is minder agressief geworden, Vanesa is in gaan zien dat er ook andere levenswijzen bestaan en Mariana is mensen meer gaan

vertrouwen.

De kinderen voelen zich thuis op de boerderij, maar ze voelen zich ook in zekere mate gemarginaliseerd omdat de kinderen vaak door de rechter in het tehuis zijn geplaatst. Dit brengt beperkingen met zich mee. De kinderen mogen van de rechter naar school, maar de rest van de tijd moeten ze op de boerderij blijven of ze moeten toestemming vragen bij de rechter om deze te mogen verlaten. *'Als ik het terrein van de boerderij af wil moet ik toestemming vragen aan de rechter, het is een gevangenis zonder hek. Dit is een grote boerderij, maar daar neem je geen genoeg mee...ik verveel me vaak'*, zegt Diego hierover. De begeleiders geven het vaak niet aan bij de rechter als de kinderen het terrein af gaan. Mariana vertelt dat het regelmatig niet wordt aangegeven bij de rechter omdat Jorge en Carla niet geloven in de beperking van de vrijheden van een kind.

Omdat het tehuis zich eerst in de stad bevond, maken de kinderen ook een onderscheid tussen het leven op de boerderij en het leven in de stad. Hierbij geven ze aan dat ze het leuk vinden op de boerderij en dat ze daar met zijn allen voor hebben gekozen. Er zijn volgens de kinderen voor- en nadelen. Zo vertelt Gloria dat het voordelig is om in de stad te wonen vanwege vrienden en kleren, maar ze ziet ook de voordelen van de boerderij: daar hebben ze een zwembad. Dat ze veel ruimte hebben op de boerderij wordt als positief gezien, maar ze vinden het aan de andere kant ook lastig dat alles zo ver weg is. Verder geven de kinderen aan dat er op de boerderij hard gewerkt moet worden, ze hebben weinig tijd en veel verantwoordelijkheid, dat was in de stad niet zo. Ze vinden het wel prettig op de boerderij, er is namelijk meer rust, minder problemen.¹¹

5.3 De invloed van de organisatie op het leven van de kinderen

Pelota de Trapo/Matecito heeft een grote invloed op de leefwereld van de kinderen: ze spreken constant over de ideologie van de organisatie, de inefficiënte overheid, de situatie van armoede in Argentinië en ze kennen de liedjes van de landelijke optochten van *'El hambre es un crimen'* (honger is misdaad), waar ze ook aan mee doen. *'Dit leven is een keuze die ieder maakt. Het is om de maatschappij te veranderen...een beter land te maken'*, zegt Luis als we het hebben over het leven op de boerderij. Uit het citaat blijkt dat de organisatie een ideologische invloed heeft op de kinderen. De kinderen kijken vaak het nieuws, ze krijgen dan van de begeleiders te horen wat er niet klopt aan de berichtgevingen. Ook worden onderwerpen als armoede in Argentinië en de revolutionaire held Che Guevara uitgebreid

¹¹ Diego, Velén, Mariana, Vanesa, Oscar.

besproken tijdens het eten. De kinderen vertellen de informatie die ze besproken hebben met de begeleiders vervolgens na. Hieruit blijkt de invloed van de begeleiders op de interpretatie van de wereld door de kinderen groot is.

Wat opvalt, is dat er een botsing plaats vindt tussen twee werelden. De socialistische wereld op de boerderij lijkt afgesloten van de buitenwereld. Op school, op televisie en tijdens uitstapjes worden de kinderen echter geconfronteerd met het individualisme van de kapitalistische buitenwereld. Aan de ene kant hoor je de kinderen positief spreken over de socialistische ideologie op de boerderij, ze spreken echter ook vaak over geld en materialistische dingen die ze graag willen hebben. Dit brengt tegenstrijdigheden met zich mee in het leven van de kinderen. Zij willen graag goede kleding en andere materialistische dingen. Deze spullen krijgen ze van de organisatie en kunnen ze soms ook zelf kopen omdat ze zakgeld verdienen door de overgebleven groente te verkopen en te werken bij de bijeenkomsten die op de boerderij worden gehouden. Wat ze verdienen is niet veel, maar het stelt de kinderen wel in staat om enige eigen inkomsten te hebben. Maar de kinderen kunnen soms de verleiding niet weerstaan. Jorge vertelt bijvoorbeeld dat Ana dingen gaat stelen als school weer is begonnen, ze wordt dan geconfronteerd met materialistische dingen die andere kinderen hebben en die zij ook wil, waardoor ze gaat stelen. Ook Miguel kan de verleiding niet weerstaan tijdens een uitstapje naar het winkelcentrum, hij probeert een CD te stelen.

5.4 De buitenwereld en familiebanden

Waarom ben je terug gegaan naar je moeder, vroeg ik aan Luis in een van onze gesprekken. *‘Omdat ik me verveelde, ik had het gevoel dan ik niets kon doen. Na een week had ik er spijt van’*, antwoordt hij. Maar je bleef ander half jaar!, was mijn reactie hierop. *‘Ja, omdat het me iets deed, het zo van jij hebt ons [de organisatie] gebruikt en toen kreeg je er spijt van en je wilt terug komen omdat het [leven bij je moeder] slecht bleek te zijn. Als je weggaat leer je hoe de wereld buiten is en dan pas kom je terug’*, vervolgt hij.

Volgens de begeleiders verblijven de kinderen vrijwillig in het tehuis omdat ze mogen gaan als de levenswijze niet bevalt. Dit valt echter te betwijfelen omdat de kinderen weinig keuze hebben en vaak door de rechter zijn toegewezen. *‘Er bestaat toch een keuzemogelijkheid, ook als is dat leven op straat, het blijft een keuze’*, zegt Carla. Er bestaan wel andere mogelijkheden voor de kinderen: er zijn namelijk ook kinderen een tijdje van de boerderij weg geweest, zoals blijkt uit het hierboven gegeven citaat van Luis, maar deze mogelijkheden zijn beperkt en bieden de kinderen geen beter perspectief. De kinderen die voor een tijdje weg zijn geweest, geven aan dit te hebben gedaan omdat ze verlangden naar

meer vrijheid en dit ergens anders dachten te vinden. Ze zijn teruggekomen omdat het *‘toch geen beter leven was’*, legt Luis uit. Hij is anderhalf jaar bij zijn moeder gaan wonen, hij is nu negen maanden terug op de boerderij. Er zijn ook kinderen die weg zijn gegaan en niet meer terug zijn gekomen. Volgens Carla zijn van deze kinderen een aantal weer op straat terecht gekomen, andere zijn bij familieleden gaan wonen en een meisje dat weg is gegaan is nu getrouwd en zwanger van een oudere man. Onlangs wilde Oscar het thuis verlaten. Door de dagelijkse confrontaties met zowel de begeleiders als de rest van de kinderen wilde hij vertrekken. Hij besloot te gaan praten met een medewerkster van *Pelota de Trapo* om zijn situatie te bespreken en is de volgende dag teruggekeerd. Er is weinig over het incident gesproken maar blijkbaar vond Oscar het toch de beste keuze om in het tehuis te blijven.

De kinderen hebben nu beperkt en problematisch contact met de familie, terwijl de organisatie juist pleit voor een herstel van familiebanden.¹² Een van de moeders komt de kinderen om de drie weken opzoeken. Een van de vaders belt af en toe, maar is meestal door alcoholproblemen niet in staat om op visite te komen. Mariana wil haar moeder liever niet spreken, maar heeft nog wel beperkt contact met een van haar broers. Ook Diego spreekt een van zijn broers af en toe. De moeder van Luis, Miguel en hun kleine zusje Ana, komt haar kinderen om de drie weken opzoeken. Volgens Luis hebben zij dat zelf bepaald, om de drie weken is ook wel genoeg volgens Luis, omdat het je leven overhoop haalt.

5.5 Toekomst

De toekomstplannen van de kinderen zijn verschillend. De één wil bijvoorbeeld advocaat worden, de ander wil de idealen van de organisatie voortzetten, en de oudste van de jongens denkt er nog niet veel over na. Miguel is de oudste van de jongens en is gestopt met school, hij weet niet wat hij wil: *‘Voorlopig maar gewoon werken op de boerderij’*, zegt hij. Hij leeft als het ware van dag tot dag. Anderen hebben wel een idee waar ze naar toe willen met hun leven, Mariana bijvoorbeeld wil weg als ze achttien jaar is; ze wil meer kunnen dan alleen maar op het land werken, om dit te bereiken wil ze graag studeren omdat ze dan betere kansen heeft. Volgens begeleidster Carla wil de organisatie dit proberen te realiseren door de kinderen die willen studeren te begeleiden. *‘Ze moeten er zelf ook wat voor doen, maar als dat zo is, dan willen wij ze hiermee helpen’*, zegt ze. Oscar is een bijzonder geval, hij is enthousiast over alles wat hij leert en probeert zoveel mogelijk zijn kansen voor later te spreiden door alles wat mogelijk is te leren, zoals: het bakkersvak en de landbouw.

¹² Interview met Carla.

5.6 Discussie

In dit hoofdstuk heb ik een beeld geschetst van het leven van straatkinderen binnen het tehuis *Matecito*. De organisatie gaat uit van een socialistische ideologie waarbij werken van groot belang is. De kinderen werken dan ook ongeveer acht uur per dag. Daarnaast moeten ze nog naar school. Maar horen kinderen te werken? Horen ze niet op school te zijn of te spelen? Het werk op de boerderij is vaak belangrijker dan school. Begeleider Jorge zegt dat de kinderen meer leren door te werken op de boerderij dan op school, hij heeft hier een goed punt omdat het onderwijsniveau in de omgeving erg laag is en de leraren regelmatig afwezig zijn. Maar de kinderen zijn vaak vermoeid door het werken op de boerderij wat ten koste gaat van de schoolprestaties.

De discussie rondom kinderarbeid wordt al lange tijd gevoerd. Uit mijn onderzoek is gebleken dat er gekeken moet worden naar de realiteit waarin de kinderen leven. De kinderen die ik onderzocht heb voelen zich belangrijk omdat ze een bijdrage leveren op de boerderij. De kinderen verkrijgen zelfvertrouwen door het werk dat ze doen en leren er een vak door. Maar de lange uren die ze moeten werken zorgen ervoor dat ze soms niet naar school gaan en als ze gaan, zijn ze vaak vermoeid wat ten koste gaat van de concentratie op school. De schoolresultaten van de meeste kinderen zijn laag en Miguel is zelfs gestopt met school. Het werken op het land kan op den duur ook zorgen voor een slechte gezondheid van de kinderen. Dat de kinderen werken kan gezien worden als deel van hun educatie, zoals Jorge aangeeft, maar heeft ook nadelige effecten. Of het verbieden van kinderarbeid de oplossing is, blijft een moeilijke vraag. Mijns inziens moet er gekeken worden naar hoe de situatie van werkende kinderen verbeterd kan worden in plaats van het willen verbieden van het werk dat kinderen doen.

Hoofdstuk 6: Conclusie

Stedelijke armoede is een welbekend en veel besproken fenomeen onder wetenschappers en beleidsmakers. Argentinië is een land dat te maken heeft met stedelijke armoede en kent een grote mate van ongelijkheid. In de hoofdstad Buenos Aires zijn veel straatkinderen; deze kinderen hebben weinig macht en invloed op de processen die hun levens bepalen en zijn een van de meest kwetsbare groepen van de samenleving.

In het theoretische kader heb ik laten zien dat de gestandaardiseerde kwantitatieve maten van armoede de verschillen tussen locaties niet laten zien, en evenmin de subjectieve ervaringen van mensen in armoede. Om goede strategieën te ontwikkelen voor het bestrijden van armoede, is het echter noodzakelijk om verder te kijken dan de algemene theorieën, en de context in acht te nemen. Het is belangrijk om naar de ervaringen en belevingen van de armen te kijken om beleid te ontwikkelen dat ook daadwerkelijk bij hen aansluit. Aan de hand van kwalitatief onderzoek in Buenos Aires heb ik in mijn onderzoek gekeken naar de definiëring van armoede die wordt gegeven door kinderen die enige tijd op straat hebben geleefd en nu worden opgevangen door de organisatie *Pelota de Trapo*. Hierdoor is het mogelijk geworden om de belevingswereld van de kinderen te begrijpen en inzicht te krijgen in hoe zij armoede ervaren en beschrijven. Uit de analyse van mijn onderzoeksbevindingen is gebleken dat de resultaten voor een groot deel overeenkomen met de bredere theorieën over straatkinderen en armoede. Ik heb in de empirische hoofdstukken en afsluitende discussies laten zien dat er echter ook punten zijn die in de gelezen literatuur niet voorkomen, of bevindingen die de gelezen literatuur tegenspreken.

Uit mijn onderzoek is gebleken dat de oorzaken die in de literatuur worden aangegeven voor het straatkinderenfenomeen overeenkomen met de redenen die mijn informanten aangeven. De voornaamste reden waarom kinderen op straat terecht komen is het uiteenvallen van families door armoede. De kinderen waar ik onderzoek naar heb gedaan komen allen uit armen gezinnen, de meesten uit de krottenwijken van Buenos Aires. In de periode dat ze thuis woonden hebben ze te maken gehad met een grote mate van geweld, ondervoeding en nalatigheid. De meeste geven dan ook aan dat ze op straat verbleven vanwege conflicten binnen de familie, zoals huishoudelijk geweld, psychologische problemen van de ouders en doordat ze zijn verlaten door de ouders. Dat de kinderen ook door de vrijheid die het straatleven biedt en de vriendschappen die daarbij horen worden aangetrokken, komt minder naar voren. Ook is het niet met duidelijkheid te stellen dat de kinderen een bewuste keuze maken voor het leven op straat omdat ze meestal gedwongen op straat terecht zijn gekomen, door verlaten of dakloosheid. Het is dus belangrijk om te definiëren wat het

voor straatkinderen betekent om een bewuste keuze te maken, waarbij gekeken moet worden naar de bredere sociale processen die hun levens beïnvloeden. De periodes die de kinderen op straat hebben doorgebracht zijn wisselend en verschillend per kind. De kinderen hebben ook regelmatig in tehuizen of bij andere familieleden gewoond, waar het niet altijd even gemakkelijk was vanwege geweld en ondervoeding.

De kinderen hebben op straat verschillende activiteiten verricht om aan inkomsten te komen zoals: karton verzamelen, criminaliteit, bedelen en prostitutie. Een aantal van hen heeft zelfs de vuilnis moeten doorzoeken om aan eten te komen. In de periode dat ze op straat doorbrachten, gebruikten de meeste kinderen alcohol en rookten ze. In tegenstelling tot de vooronderstelling in de literatuur zijn mijn informanten niet verslaafd geweest aan drugs en een aantal van hen beweert zelfs nog nooit drugs te hebben gebruikt. Dit kan echter verklaard worden. De kinderen die behoren tot mijn onderzoeksgroep worden allen opgevangen door de organisatie *Pelota de Trapo*; deze organisatie vangt geen kinderen op die te maken hebben met drugsverslavingen. Mijn informanten hebben in de periode dat ze op straat leefden te maken gehad met problemen als ondervoeding, politiegeweld, schaamte en marginalisatie.

Uit de literatuur bleek dat armoede een multidimensionaal begrip is. De ervaringen van de kinderen bevestigden dit. Er bestaat een samenhang tussen de verschillende dimensies van armoede en deze kunnen elkaar versterken. Uit de ervaringen van de kinderen komen de volgende dimensies van armoede als belangrijk naar voren: materieel welzijn (voedsel, huisvesting, werk, kleding en geld); psychologisch welzijn (gevoel van schaamte en marginalisatie); geweld (politiegeweld, geweld op straat, huishoudelijk geweld en geweld in tehuizen); drugs (vooral met drugs gerelateerde problemen in de krottenwijken); gezondheid (achterstand door ondervoeding en slechte gezondheidszorg); omgeving (arme wijken) en de staat (tekort aan staatsvoorzieningen). Het belang van kleding is opvallend, dit was namelijk niet terug te vinden in de gelezen literatuur, maar voor de kinderen wel een belangrijk aspect van armoede. Ook omgeving is voor de kinderen een belangrijke armoede dimensie, dit komt in de gelezen literatuur niet naar voren. Er bestaan echter verschillen in de definiëringen van armoede die door de kinderen worden gegeven: sommige leggen de nadruk op geweld terwijl anderen de slechte omstandigheden in de krottenwijken benadrukken. De kinderen maken ook een onderscheid in de ernst van hun visie op armoede. Diego geeft ook aan dat er een verschil bestaat in de definiëringen van armoede die zij, de kinderen, geven en dat wat wij in het westen als definiëring handhaven.

Uit mijn onderzoek is gebleken dat NGO's een grote invloed kunnen hebben op het leven van arme mensen. Mijn informanten wonen permanent in het tehuis *Matecito*. Doordat

ze in slechte omstandigheden hebben geleefd, zowel bij hun familie als op straat, voelen de kinderen zich nu thuis bij de NGO, maar ze voelen zich ook in zekere mate gemarginaliseerd; dit komt door de beperkingen die opgelegd zijn door het Argentijnse rechtssysteem. De kinderen mogen officieel het tehuis alleen verlaten om naar school te gaan, in andere gevallen moeten ze eerst toestemming krijgen van de rechter. De organisatie werkt vanuit een socialistische ideologie en speelt een grote rol in de leefwereld van de kinderen. De ideologische uitgangspunten worden doorgegeven aan de kinderen, waarbij werkcultuur van groot belang is. De problemen waarmee de kinderen in hun dagelijkse leven te maken hebben zijn dan ook voornamelijk werkdruk en vermoeidheid. Dit brengt ons bij de discussie rondom werkende kinderen. Het werk kan voor de kinderen zowel voor- als nadelen hebben. Het is realistisch om te kijken hoe de werkomstandigheden van de kinderen verbeterd kunnen worden, in plaats van het werk dat kinderen doen te verbieden.

De socialistische ideeën van de begeleiders, over armoede in Argentinië en soortgelijke onderwerpen, worden regelmatig ter sprake gebracht tijdens conversaties met de kinderen. Er ontstaat hierdoor een tweestrijd tussen het socialistische vertoog op de boerderij en de kapitalistische buitenwereld waar de kinderen mee geconfronteerd worden op school en tijdens uitstapjes. Dit is af en toe moeilijk voor de kinderen.

Voor de kinderen is er veel veranderd sinds ze in het tehuis zitten, ze worden nu niet meer geslagen, krijgen genoeg te eten, ze hebben de nodige materiële middelen en voelen zich thuis. Er bestaat ook een verschil tussen het leven op de boerderij en het leven in de stad waar het tehuis zich eerder bevond. De boerderij heeft zo haar nadelen want alles is ver weg, maar ook voordelen, het is er namelijk veel rustiger. De boerderij heeft gezorgd voor individuele ontwikkeling en voor eenheid binnen de groep. De toekomstplannen van mijn informanten zijn verschillend, voor de één is er meer duidelijkheid dan voor de ander. Het blijft de vraag of ze de middelen hebben om hun plannen te verwezenlijken.

Door middel van dit onderzoek is dieper inzicht verkregen in hoe kinderen, als een zeer kwetsbare groep in de samenleving, armoede ervaren en hoe ze hier mee omgaan. Het is van groot belang om dit mee te nemen in het beleid als men armoede wil bestrijden. Familiebanden zijn van groot belang; als deze problematisch blijken in tijden van armoede bestaat er, in een stad als Buenos Aires, een grote kans dat kinderen de straat op trekken. Om kinderen permanent van de straat te houden is het belangrijk om de familiebanden te herstellen. Als dit niet meer mogelijk blijkt, is het belangrijk dat er organisaties zijn die straatkinderen integraal helpen, op alle gebieden en niet alleen maaltijden en onderdak verzorgen.

Mijn onderzoek was echter beperkt tot een van de overheid onafhankelijke organisatie. Er bestaan andere soorten organisaties die straatkinderen opvangen, kinderen die nog op straat leven en kinderen die nu nog bij hun families wonen, maar gevaar lopen op straat terecht te komen. Om het straatkinderenfenomeen te verklaren en te begrijpen is verder onderzoek nodig, in verschillende situaties en verschillende onderzoeksgroepen.

Literatuurlijst:

Baker, J.

2008 'Urban Poverty: A Global View', [www/worldbank.org](http://www.worldbank.org) (16-11-2008).

Beall, J.

2000 'Life in the cities'. In: Allen, T & A. Thomas (eds.), *Poverty and development in the 21st century*. New York: Oxford University press Inc, pp. 425-442.

Bhalla, A. & F. Lapeyre

1997 'Social Exclusion: Towards an Analytical and Operational Framework' *Development of change*, Vol. 28: 431-433.

Blanc, C.

1994 *Urban Children in Distress: Global Predicaments and Innovative Strategies*, Yverdon [etc.]: Gordon and Breach.

Gallart, M.

2001 'Poverty, Youth and Training: a study on four countries in Latin America', *Compare*, Vol. 31, No. 1: 113-128.

Green, D.

1998 *Hidden Lives: Voices of Children in Latin America and the Caribbean*, London (etc.): Cassel.

Hecht, T.

1998 *At Home in the Street: Street children of Northeast Brazil*. Cambridge: University Press.

Informe Técnico

2008 'Niños, Niñas y Adolescentes en las Calles de la Ciudad de Buenos Aires' <http://www.buenosaires.gov.ar> (10-01-2009)

Kliksberg, B.

2008 'Poverty and development: lessons from Argentina' www.policy-network.net (15-11-2008).

Koonings, K. & D. Kruijt.

2007 'The duality of Latin American cityscapes'. In: Koonings, K. & D. Kruijt (eds.), *Fractured cities: Social exclusion, Urban violence & contested spaces in Latin America*. London: Zed books, pg. 1-6.

Koonings, K. & D. Kruijt.

2007 'Fractured cities, second class citizenship and urban violence'. In: Koonings, K. & D. Kruijt (eds.), *Fractured cities: Social exclusion, Urban violence & contested spaces in Latin America*. London: Zed books, pg. 7-22.

Labanca, A.

2006 'Thousands of kids struggle the streets of Buenos Aires'. Miami Herald.

<http://www.edmundriceinternational.org> (27-11-2008).

Labanca, A.

2006 'AR: Teens crave glue, 'paco''. www.drugsattni.org (02-01-2009)

Lipcovich, P.

2007 'niños de la calle en buenos aires'. <http://mqh.blogia.com/2007> (02-01-2009)

Narayan et al.

1999 'Voices of the poor. Can anyone hear us? Voices from 47 countries', Poverty group, PREM, World Bank. Pg. 312.

Narayan, D. & P. Petesch

2002 *Voices of the Poor*, New York: Oxford University Press.

OECD/DAC

2001 *Guidelines on Poverty Reduction*. Parijs: OECD/DAC. Hiervan hoofdstuk 1: 'Concepts and Approaches'; pp. 37-54

Pare, M.

2003 'Why have street children disappeared? – The role of international human rights law in protecting vulnerable groups', *The International Journal of Children's Rights* 11: 1–32.

Pizzi, N.

2009 'Más gente en las villas' *El Clarin*, 12 april 2009.

UNDP

2008 Human Development Report (2007/2008), Argentina.

http://hdrstats.undp.org/en/countries/data_sheets/cty_ds_ARG.html (23-06-2009)

Sabattini, A.

1996 *On Becoming a Street Child: A Field Study in the City of Córdoba*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Sanabria, H.

2007 *The Anthropology of Latin America and the Caribbean*. Boston, New York etc. Pearson.

Saraví, G.

2002 'Youth and social vulnerability in Argentina: Becoming adults in contemporary Argentina' Google Scholar, pg. 430.

Secretaria de Desarrollo Socioal

2005 Proyecto de Atención Integral a Niños, Niñas y Adolescentes en Situación de Calle.

Volpi, E.

2002 'Street Children, Promising Practices and Approaches' *World Bank Institute*, 37 pages. Stock No. 37196

Whitson, R.

2007 *Beyond the Crisis: Economic globalization and informal work in urban Argentina*, Project Muse Scholarly journals online.

World Bank

2000 *World Development Report 2000/2001 "Attacking Poverty"*. New York: Oxford University Press for World Bank. Pg.15-41.

World Bank

2009 *Country overview Argentina*. www.worldbank.com (05-05-09)

Websites:

<http://www.newsmatic.e-pol.com.ar/index.php>

<http://www.elargentino.com/nota-20318-Que-persigan--la-obra-ofende--la-dignidad-humana.html>

www.pelotadetrapo.org

<http://streetkidnews.blogsome.com/category/1/north-south-america/argentina-streetkid-news>

<http://www.buenosaires.gov.ar>

<http://hdrstats.undp.org>

Bijlage 1: Reflectie verslag

Toen ik begon met mijn onderzoek in Buenos Aires, had ik geen vermoeden van wat mij te wachten stond. Ik had een mooi onderzoeksplan opgesteld en een tijdschema bij de hand. Nog geen week aangekomen op de onderzoekslocatie, of ik had al bruikbare informatie verworven en een afspraak gemaakt voor mijn eerste formeelinterview met de oprichter van de organisatie. Vol spanning en goede moed ging ik naar mijn eerste interview afspraak. Het pakte echter anders uit dan verwacht, de man bleef maar praten en ik kreeg geen enkele kans om vragen te stellen. Eenmaal aangekomen op de boerderij was dit wel anders. De kinderen en de begeleiders waren erg open, ik heb al mijn vragen bij hen mogen stellen en kreeg daar uitgebreid antwoord op. Na twee weken te hebben doorgebracht op de boerderij was het voor mij duidelijk, ik moest en zou de rest van mijn onderzoek daar doen. Het contact met mijn informanten was er en de vertrouwensband groeide; om dit bij andere programma's van *Pelota de Trapo* te verkrijgen zou teveel tijd kosten en zou ten koste gaan van de diepgang in mijn onderzoek, bovendien begonnen de kinderen steeds meer te vertellen. Dus weg met dat tijdschema en na vele dagen van overleg lukte het mij om langer op de boerderij te mogen blijven en mijn onderzoek daar voort te zetten.

De informele gesprekken met de kinderen gingen goed. Ze vertelden veel en vooral de gesprekken in kleine groepjes leverden veel informatie op. Om op deze manier informatie te verwerven, bleek belangrijk te zijn voor mijn onderzoek, aangezien die aspecten van armoede naar voren kwamen die door de kinderen als belangrijk werden aangegeven. Maar toen de schoolvakantie van de kinderen afgelopen was, kregen ze het erg druk, ik had nog niet genoeg informatie en de tijd begon te dringen. Ik zag in dat het tijd was voor een ander aanpak. Aan de hand van een topiclijst heb ik toen interviews met de kinderen afgenomen, die ik allemaal heb opgenomen. Dit werkte goed en de kinderen voelden zich belangrijk als ik het opneemapparaat aanzette, waardoor het in de laatste weken is gelukt om vele van hen te interviewen. Bij een volgend onderzoek zal ik eerder beginnen met interviews afnemen, het levert namelijk veel informatie op. De invloed van mijn verblijf op de boerderij is steeds minder geworden naar mate de weken voorbij gingen: zoals de begeleiders zeiden zagen de kinderen mij als deel van het dagelijkse leven en niet meer als visite. Hierdoor is het voor mij makkelijker geweest om te vragen naar persoonlijke ervaringen van de kinderen. Het maken van veldnotities ging steeds beter en gestructureerder, ik probeerde meer en meer op te schrijven en mijn notitieboekje vaker bij de hand te houden om tijdens gesprekken of gelijk daarna aantekeningen te kunnen maken. Ook dit zal ik in een volgend onderzoek sneller doen,

het is erg belangrijk om alles op te schrijven, niet alleen voor jezelf als onderzoeker, maar ook om je informant duidelijk te maken dat je daadwerkelijk een onderzoeker bent.

De rol van onderzoeker is me over het algemeen goed bevallen, ik kon namelijk de kennis die ik in de collegebanken heb opgedaan goed toepassen in de praktijk. Maar om eerlijk te zijn viel de rol van onderzoeker, eenmaal in het veld, me ook meerdere malen tegen. Dit was mede te wijten aan het feit dat ik niet goed voorbereid was op deze rol. Het was lastig om de kinderen en de begeleiders op de boerderij uit te leggen wat ik precies kwam doen, ze hadden nooit eerder van dergelijke onderzoeken gehoord. In een volgend onderzoek wil ik dit beter voorbereiden en al vanaf het begin mijn rol duidelijk aangeven door constant aantekeningen te maken in het bijzijn van de informanten. Dit was op de boerderij soms lastig omdat ik ook vaak met de kinderen op het land werkte. Bovendien waren er al eerder twee Nederlanders op de boerderij geweest, zij hebben daar vrijwilligerswerk gedaan. Het was voor mij daardoor lastig om de kinderen duidelijk te maken dat ik er was om onderzoek te doen en niet vrijwilligerswerk. Ook de vermoeidheid sloeg toe naarmate ik langer op de boerderij was. Door de warmte, het werk op de boerderij en de emotionele stress was het af en toe lastig om mezelf er aan te herinneren dat ik moest opletten omdat ik onderzoeker ben.

Argentinië was voor mij geen nieuwe omgeving omdat ik daar een lange periode gewoond heb. Het was echter verassend hoe anders Buenos Aires is vergeleken met andere delen van het land. Buenos Aires is een gigantische stad met, mijn inziens, veel Europese invloeden. Het was daarom niet moeilijk om in deze stad te leven en te werken. Het onderzoek doen op een boerderij was echter wel anders dan mijn normale leven in Nederland. Het was een mooie en leerzame ervaring. Omdat de boerderij vrij afgelegen ligt, had ik weinig afleiding en kon ik me voor honderd procent richten op mijn onderzoek. Dit maakte het tegelijkertijd vermoeiend, omdat ik niet even weg kon bij mijn informant, ik was daar dag en nacht. Uiteindelijk leverde dit een enorme diepgang in mijn onderzoek op en ook een mooie band met mijn informant. Aan het begin waren de meeste kinderen wat terughoudend, maar naarmate ik langer op de boerderij was, begonnen ze steeds meer met mij te delen, ze werden opener en hebben hun levens met mij gedeeld, een ongelofelijke ervaring. Ik kijk er met veel plezier op terug. Waar ik met minder plezier aan terug denk, zijn de confrontaties tussen de begeleiders onderling en de begeleiders en de kinderen. Deze confrontaties zorgden voor een negatieve sfeer op de boerderij. Tegen mij waren de begeleiders vaak terughoudend en niet altijd even gastvrij, dit maakte mijn verblijf op de boerderij soms op emotioneel gebied zwaar.

Ik heb heel veel geleerd tijdens mijn onderzoek, zowel over de methode en technieken van onderzoek doen als over het leven van mijn informanten.

Foto van mezelf tijdens het veldwerk

Bijlage 2: Samenvatting in het Spaans

Pobreza es un tema del que se habla mucho en las ciencias y la en la política. Hay teorías sobre pobreza: porque existe y como se puede disminuir. Argentina es un país donde existe pobreza, sobre todo en las ciudades. El problema mas grave del país es la desigualdad. Para entender el problema de la pobreza y poder solucionarlo es importante mirar mas aya de las teorías y ver y entender la pobreza desde el punto de vista de la misma gente pobre y no solo desde las teorías. Para poder realizar esto yo he hecho investigaciones cualitativas en Buenos Aires. La ciudad es inmensa y la desigualdad se ve claramente en la cantidad de chicos y chicas que viven y trabajan en las calles de la ciudad. Existen muchas organizaciones que intentan ayudar a estos chicos de la calle. Por eso he realizado mis investigaciones sobre chicos que han vivido en las calles de Buenos Aires, pero que ahora viven en un hogar. La organización, no gubernamental, Pelota de Trapo existe más de 30 años y ayuda a chicos en situación de pobreza y abandono. Mis investigaciones las he realizado en una granja de esta organización, donde se encuentra el hogar Matecito. La intención de este estudio es entender como los chicos ven la pobreza en la que han vivido y la influencia que la organización ha tenido y todavía tiene en sus vidas.

En los dos meses y medio que he vivido con estos chicos, los cuales me han contado sus historias, he logrado entender un poco más de como la vida es en pobreza. Todos los chicos que investigue han vivido en pobreza con sus familias, la mayoría en las villas de Buenos Aires. Por una ruptura del vinculo familiar los chicos han pasado su tiempo en las calles, algunos hasta han dormido en ellas. La ruptura del vínculo familiar es distinta en cada caso. En algunos casos la cuestión esta como abandono, otros por violencia y en otros casos por problemas psicológicos de los padres, también hay un caso en el que toda la familia tuvo que vivir en la calle. En el tiempo que los chicos vivieron en las calles han pasado hambre, que en algunos casos resultó en desnutrición, han tenido problemas con la policía u otros chicos de la calle y se han sentido marginalizados. El tiempo que los chicos pasaron en la calle es diferente en cada caso y es difícil decir exactamente de cuanto tiempo se trata porque los chicos vivieron tiempos irregulares en hogares, con familiares y en la calle, yendo y volviendo. Para ganarse la plata y poder comer, fueron cartoneros, criminales y han tenido que pedir por comida y plata. Algunos de ellos hasta han tenido que revolver la basura para poder comer. Todos fumaron y tomaron en esos tiempos. La droga es un problema menos grave para estos chicos porque no han sido drogadictos. Esto no quiere decir que en Buenos Aires no existe el problema de las drogas para los chicos de la calle, porque los chicos que he

investigado viven en el hogar Matecito. Este hogar no recibe chicos adictos a la droga porque no están preparados para ayudar drogadictos.

Una de las conclusiones que hice al leer la literatura sobre pobreza es que pobreza tiene muchas dimensiones. Al analizar las experiencias de los chicos esto se confirmó. Entre las diferentes dimensiones de la pobreza existe una conexión y estas dimensiones se refuerzan entre sí. De las historias de los chicos resultaron las próximas dimensiones como importantes en la definición de pobreza: materialismo (comida, casa, trabajo, ropa y plata); dimensión psicológica (sentimientos de vergüenza y marginalización); violencia (en la casa, en hogares, en la calle y de la policía); drogas (sobre todo problemas respecto a las drogas en las villas); salud (desnutrición y mal cuidado médico); alrededor (mala situación en las villas) y el gobierno (no hay suficientes fuentes gubernamentales). Pero hay diferencias en las definiciones que los chicos dan de la pobreza. Hay unos que le dan más valor a la violencia, otros que le dan más importancia a la mala situación en las villas.

Mis investigaciones han mostrado que la organización tiene una gran influencia en la vida de los chicos. Porque han vivido en situaciones feas de pobreza y violencia, con la familia y en la calle, los chicos ahora se sienten bien en el hogar. Pero a veces se sienten marginalizados porque, si no es para ir a la escuela, tienen que pedirle permiso al juzgado para salir. La organización trabaja desde una ideología socialista, la cual tiene gran influencia en la vida de los chicos. Esta ideología se transmite a los chicos: una cultura de trabajo es de gran importancia. Los problemas que los chicos tienen en la granja son por gran parte cansancio y presión del cargo de trabajo. Las ideas socialistas que los educadores tienen sobre temas como la pobreza Argentina se hablan mucho con los chicos. Por eso existe un conflicto entre los ideales socialistas que se aprenden en la granja y el capitalismo con el que los chicos se encuentran en la escuela y durante salidas.

Mucho ha cambiado para los chicos: ahora tienen suficiente comida, las cosas que necesitan, nadie que les pegue y se sienten en casa. También dicen que hay una diferencia entre la vida en la granja y la vida en la ciudad, donde el hogar estaba antes. En la granja todo es más tranquilo y hay menos problemas, pero también hay más trabajo y responsabilidad. La vida en la granja ha cambiado a los chicos individualmente: por ejemplo Diego que ahora es menos agresivo. Pero también el grupo, el cual es mucho más unido ahora que viven en la granja.

Mis investigaciones sobre pobreza y chicos de la calle han mostrado que es necesario tener en mente que pobreza puede ser sentida de maneras diferentes. Para poder solucionar el problema es necesario tener en cuenta cada caso y no solo las amplias teorías científicas.

